

Повязь
часоў
і лёсаў
стар. 4

Мінскі
трыумф
«Жалейкі»
стар. 5

«Аптымістычная
трагедыя»
Шастаковіча
стар. 14

Сімвал вечнага змагання

Гаўрыіл Ваішчанка «Прарыў», 1982 г.

Мінае час, і нават самыя значныя падзеі мінулага адыходзяць у далячынь, пераасэнсоўваюцца ці ўвогуле сціраюцца з агульнай памяці новых пакаленняў. Вялікая Айчыннай вайна не выключэнне, аднак у краіне робіцца шмат для таго, каб звесткі аб ёй не губляліся на паліцах архіваў, каб факты не страчвалі сваёй вагі, каб успаміны сведкаў не пераставалі быць чутнымі ў безлічы галасоў. Спрыяе гэтаму і вялікая мастацкая спадчына — унікальнае сведчанне трагедыі беларусаў. Карціны мастакоў, якія бачылі вайну на свае вочы і зведалі, што значыць знішчэнне народа, не ляжаць у сховішчах — яны сталі асновай для пастаянных і часовых выставак. Адзін з такіх твораў — «Прарыў» (1982) Гаўрыіла Вашчанкі — знаходзіцца ў пастаяннай экспазіцыі Нацыянальнага мастацкага музея побач з палотнамі Міхаіла Савіцкага, Віктара Грамыкі, Леаніда Шчамялёва...

«ЛіМ»-акцэнт

Дата. Вялікая Перамога стала неад’емнай часткай Беларускай нацыянальнай ідэі, падкрэсліў Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка падчас цырымоні ўскладання вянку да манумента Перамогі з нагоды 77-й гадавіны Вялікай Перамогі. Яна захавала беларускую нацыю і правдывачыла шлях развіцця ўсіх пакаленняў беларусаў. «Гэта наш найвышэйшы здобатак. Здабытак не толькі беларусаў, але і ўсіх народаў Савецкага Саюза, руху Супраціўлення на Захадзе, усіх людзей, у тым ліку амерыканцаў, англічан, немцаў, якія ваявалі супраць фашызму. Давайце гэта цаніць!» — заклікаў Аляксандр Лукашэнка. Кіраўнік дзяржавы павіншаваў суайчыннікаў з адным з самых галоўных свят, пажадаў героям-ветэранам здароўя і даўгажывучы, а ўсім беларусам — міру і дабрабыту.

Сімвалы. Дзяржаўны герб і Дзяржаўны сцяг Рэспублікі Беларусь — сімвалы нашай гістарычнай памяці, якая звязвае ў адно цэлае гераічнае мінулае, сучаснае жыццё краіны і ёе будучыню, адзначыў Прэзідэнт Беларусі ў віншаванні з Днём Дзяржаўнага герба і Дзяржаўнага сцяга. У драматычны, але лёсавызначальны перыяд у Канстытуцыі 1919 года быў замашаваны жывасцявадыялыны правобраз сучаснага герба Беларусі — узыходзячае сонца, якое абрамялае вянок з каласоў. Каштоўнасць міру і магчымаць свабодна жыць і працаваць на роднай зямлі ў гады Вялікай Айчыннай вайны народ адстаяў пад Сцягам Перамогі. Яго часцінку захоўвае ў сабе Дзяржаўны сцяг Рэспублікі Беларусь. «Аб’ядноўваючыся пад гэтымі сімваламі, зберагаючы гераічную гісторыю краіны і шануючы сваіх продкаў, сёння мы разам абараняем суверэннае права развівацца ў рэчышчы спрадвечных традыцый і нацыянальных інтарэсаў», — гаворыцца ў віншаванні.

Юбілей. Кіраўнік дзяржавы павіншаваў калектыву рэдакцыі часопіса «Беларуская думка» са 100-гадовым юбілеем выдання. «Часопіс сёння з’яўляецца аўтарытэтай публічнай пляцоўкай для дэбатаў па найбольш актуальных тэмах палітычнага, сацыяльна-эканамічнага і навуковага жыцця рэспублікі. На яго старонках друкуюцца працы як ужо вядомых айчынных і замежных вучоных, так і маладых таленавітых даследчыкаў», — звярнуў увагу Аляксандр Лукашэнка. Прэзідэнт выказаў упэўненасць, што і ў далейшым выданне будзе трывала стаіць на дзяржаўных пазіцыях і цвёрда адстойваць іх у інфармацыйнай прасторы.

Генацыд. Больш за 1 тыс. сведчанняў злачынстваў нацыстаў будзе апублікавана ў зборніках дакументаў «Без тэрміну даўнасці», паведаміла БелТА. Фундаментальны выдавецкі праект рэалізоўваецца архіўнай галіной з 2018 года. У іх расказваецца аб злачынствах нацыстаў і іх памагатых на акупіраванай тэрыторыі Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны. У адпаведнасці з канцэпцыяй серыі кожнай вобласці Беларусі (у сучасных адміністрацыйна-тэрытарыяльных межах) прысяваецца асобны том. Ужо выданы зборнікі па Віцебскай, Гомельскай, Гродзенскай і Магілёўскай абласцях. Не мае аналагаў база даных «Беларускія вёскі, спаленыя ў гады Вялікай Айчыннай вайны», падрыхтаваная айчыннымі архівістамі і размешчаная ў адкрытым доступе. На сёння тут змешчана дакументальная пацверджаная інфармацыя аб 9097 вёсках, знішчаных нацыстамі цалкам і часткова, з насельніцтвам і без. Многія беларускія вёскі за перыяд акупацыі спалываліся па два, тры, пяць разоў.

Літэра. Радыё «Беларусь» 11 мая адзначыла 60 гадоў у міжнародным эфіры, паведамліў у прэс-службе Белтэлерадыёкампаніі. Сёння міжнародная радыёстанцыя — гэта кругласутачнае спадарожнікавае і анлайн-вішчанне, трансляцыя ў FM-дыяпазоне на 9 мовах для аўдыторыі па ўсім свеце. Праекты станцыі аператыўна расказваюць аб усіх баках жыцця Беларусі, а музычнае напавненне эфіру знаёміць аўдыторыю з найлепшымі ўзорамі народнай, класічнай і сучаснай беларускай музыкі. Журналісты ўдзельнічаюць у падрыхтоўцы навін на англійскай мове для спадарожнікавага тэлеканала «Беларусь 24». Як адзначыў галоўны дырэктар радыё «Беларусь» Валерый Радзюк, прыярытэтнымі задачамі міжнароднага вішчання з’яўляюцца ў стварэнні пазітыўнага вобраза Беларусі ў вачах светнай грамадскі і разбурэнні памылковых стэрэатыпаў.

Стасункі. У Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа — урачыстае мерапрыемства «Далёкі па вярстах, а блізка па песнях: Рабіндранат Тагор у беларускай культурнай прасторы». «Сумесны праект музея з Пасольствам Рэспублікі Індыя прысвечаны Рабіндранату Тагору і Якубу Коласу — важным дзеячам сваіх краін, творчасць якіх складана пераацаніць. Пазітыўныя творы Рабіндраната Тагора карысталіся такой папулярнасцю ў простых бэнгалійцаў, што часта ўспрымаліся імі як народныя. Вершаваныя радкі Якуба Коласа гэтак жа блізкія беларусаму народу. Таму па праве абодвух дзеячаў можна назваць народнымі паэтамі», — падкрэсліў арганізатары.

Праект. У чэрвені ў Нясвіжы пройдзе фестываль «Вечары Вялікага тэатра ў замку Радзівілаў». Артысты балета, оперы, хору і аркестра выканаюць шэдэўры сусветнай опернай і балетнай класікі. 17 чэрвеня адрысе фестываль балет Барыса Асаф’ева «Бахчысарайскі фантаз» па матывах паэмы Аляксандра Пушкіна. 18 чэрвеня ва ўнутраным дварыку замка Радзівілаў артысты паставяць апэрату «Лютучая мыш» на музыку Іагана Штрауса. Гледачы змогуць атрымаць асалоду ад рытмічнай, полькі і чардаша. Завершыцца фестываль 19 чэрвеня гала-канцэртам «Замкавыя забавы ў Нясвіжы». Паводле БелТА, гледачоў таксама чакаюць канцэртныя праграмы ў тэатральным замку, сярод якіх — музычная экскурсія па старадаўнім замку, дзе ажывуць партрэты.

Агляд афіцыйных падзей ад Інесы ПЕТРУСЕВІЧ

пазіцыя пісьменніка

Мне сэрца кажа іншае

«Не, — сказала маці, — твайго дзеда не ўзялі ў Чырвоную армію пасля вызвалення. Ён ляжаў знішчаны пасля тыфу, апухлы ад голаду. Апошні год акупацыі мы ўсёй сям’ёй поўзалі па лясках і балотах, хаваючыся ад карнікаў, выходзячы з блакады...»

Я адсканаваў фатаграфію дзеда, устаўіў у рамачку ў ўстаўі 9 мая ў шэрагі калоны «Беларусь памятае».

Я ішоў па залітай сонцам майскай вуліцы. Дзеці і дарослыя прытэпалы махалі кветкамі і сцягамі, крычалі: «Ура! Дзякуй!» Я ішоў, горда нёс партрэт дзеда і думаў, што дзесяцігоддзімі «асвечаны і прагрэсіўны» Захад спрабуе вучыць нас «слухнаму, дэмакратычнаму» жыццю, і чым для нас стала гэтае «навучанне». Паводле расследавання Надзвычайнай дзяржаўнай камісіі, у гады Вялікай Айчыннай вайны на тэрыторыі БССР былі забіты 2,2 млн чалавек мірнага насельніцтва і ваеннапалонных. Аднак гэтыя лічбы значна зніжаны, бо не былі ўлічаны людзі, якія прапалі без весткі, трапілі ў палон, загінулыя салдаты і камандзіры Чырвонай арміі з ліку беларускіх жыхароў, а таксама людзі, вывезеныя ў Германію. Вынікам нацысцкай палітыкі генацыду і «выпаленай зямлі» ў Беларусі сталі 5295 вёсак. Загінуў кожны чацвёрты, а па

ўдакладненых даных — кожны трэці мой суайчыннік.

Я думаў пра тое, што мы зноў вярнуліся да выбару: быць вартымі сваіх дзедаў і прадзедаў, якія пераламалі хрыбет фашызму, ці сіхліць галаву перад унукамі нацыстаў. Яны ўсё яшчэ мараць пра рэванш, не могуць нам прабачыць, што мы не жадаем прымаць іх псеўдакаштоўнасці, не жадаем адмовіцца ад Вялікай Перамогі, не бязым бурчыць помнікі і паганіць магілы нашых продкаў.

Тое, што цяпер робяць «заходнія партнёры», называюць эканамічнымі санкцыямі. Я ішоў па сонечнай вуліцы і разважаў пра тое, што нас даўно душаць санкцыямі духоўнымі, што супраць майго народа вядзецца духоўны генацыд. Усё пачынаецца проста. Рэкламныя сходы спажываючай прадукцыі фірм «Цэптар», «Нівія» ці «Арыфлэйм». Прыйдзіце, далучыцеся, захапляйцеся. Мы вам падарым чарпачок ці лыжачку, а вы адлучце сябе «вольнымі» людзьмі, далучыцеся да еўрапейскай культуры. Станеце Элачкамі-людаедачкамі з рамана І. Ільфа і Я. Пятрова. Далей ідзе адмова ад выкладання і выхавання традыцыйных каштоўнасцей, нацыянальнай гістарычнай спадчыны, каб адпавядаць нейкім прычэпам Балонскага працэсу, якія самімі краінамі Заходняй Еўропы ставяцца пад сумнеў...

Прагрэс індывідуалізму, імкнення да спажывальніцтва, грэбавання айчыннымі дасягненнямі...

Што гэта, калі не спроба чарговай акупацыі, не працяг страшнага генацыду, які закрануў практычна кожную беларускую сям’ю?

Менавіта ў гэтых умовах мы будзем сваю суверэнную дзяржаву, імкнёмся быць самастойнымі, бараніць свае сем’і, нашых дзяцей і ўнукаў. І, нягледзячы ні на што, закламаем да адкрытага, канструктыўнага дыялогу, з выкананнем усіх міжнародных павязоў.

22 чэрвеня — яшчэ адзін значны, трагічны дзень у гісторыі майго народа. З калегамі і студэнтамі мы наведаем вёску Благавічы Чавускага раёна, каб ушанаваць памяць студэнтаў Магілёўскага педагагічнага інстытута, якія прынялі няроўны бой з акупантамі і загінулі ў чэрвені 1941 года.

А пакуль я іду побач з магілёўцамі ў святочнай калоне, бачу іх сур’ёзна, засяроджаныя твары, і сэрца мне кажа: «Мы, як і нашы дзяды, выстаям і пераможам».

Уладзімір ЯСЕЎ,
член Прадвыканства Саюза пісьменнікаў Беларусі, член савета Магілёўскага абласнога аддзялення СПБ, кандыдат палітычных навук, прапрактар МДУ імя А. А. Куляшова па выхавальчай рабоце

акцыі

Актыўная памяць

Дню Перамогі была прысвечана ўрачыстая цырымонія ўскладання кветак да магіл беларускіх пісьменнікаў-франтавікоў, арганізаваная Дзяржаўным музеем гісторыі беларускай літаратуры сумесна з Саюзам пісьменнікаў Беларусі ў межах рэспубліканскай акцыі «Беларусь памятае. Памятаем кожнага». Жывыя кветкі, ружы і гваздзікі як сімвал вешнай, заўжды балочай памяці засведчылі неўміручасць подзвігу тых, хто абараняў сваю Бацькаўшчыну.

Калія магілы Івана Шамякіна.

Зброя літаратара — праўдзівае слова. Але ў часы выпрабаванняў, якія прынесла вайна, калі родная зямля апынулася пад пагрозай фізічнага знішчэння, многія з пісьменнікаў абаранялі яе не толькі словам. Аркадзь Куляшоў, Алесь Якімовіч, Іван Шамякін, Пімен Панчанка, Васіль Быкаў, Іван Мележ удзельнічалі ў баях супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў у складзе дзеючай арміі. Некаторыя з твораў перанеслі цяжкія раны. І хоць 9 мая 1945 года вайна скончылася, у душах тых, хто перажыў яе жахі, заставалася да апошніх дзён. Пісьменнікі, якім пашчасціла вярнуцца жывымі, раз за разам вярталіся да тых крываваў падзей у творах. Вялікі боль, падзелены пароўну паміж мільёнамі сэрцаў, перажываецца не з такой знішчальнай вострынёй, чым калі б быў толькі ўласным, аўтаномным... І, галоўнае, дае надзею на тое, што больш не паўторыцца. Прынамсі, пакуль людзі памятаюць праўду пра вайну.

— Мы сустраліся, каб засведчыць: у Беларусі ніколі не знікне памяць пра палеглых на палях вайны, пра іх трагічны лёс. Любая вайна нясе страты, нішчыць чалавечыя лёсы. Найлепшае, што можам для іх зрабіць, — памятаць, што пісьменнікі-франтавікі вынеслі на сваіх плячах падчас вайны. Для гэтага трэба чытаць кнігі нашых

класікаў, — адзначыў намеснік старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі Аляксей Чарота.

— Памяць павінна быць актыўнай, толькі тады яна не пакідае чалавека абязкавым, — упэўнена намеснік дырэктара па навуковай рабоце Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры Алесь Кузняцова.

...У сучасным свеце адчуць подых мінулага. На Усходніх могілках, за агароджай якіх спачываюць многія з найлепшых нашых твораў — сведкаў і ўдзельнікаў трагічных падзей вайны, у ціхай урачыстай атмасферы майскіх дзён разумееш: два светлы, жывыя і тых, хто адшоў, паяднаны непарывна, і ад гуманнасці і стваральнай працы чалавека залежыць, у якім свеце будзе жыць яго нашчадкі. Хай святая Вялікая Перамога натхняе ўсіх і кожнага на тое, каб зберагчы мірнае неба і спадчыну, пакінутую нашымі славетнымі папярэднікамі.

Аліса БРАТКА

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Размова з мінулым

Памяць пра Вялікую Айчынную вайну — гэта ўспамін аб подзвігах, гераізме і любові да Радзімы. Дзякуючы літаратурным творам і даследаванням гісторыкаў мы ведаем пра ліхалецце. Надзвычай важная крыніца нашай памяці — сямейныя гісторыі, якія перадаюцца з пакалення ў пакаленне.

Але час ідзе... Усё менш сведкаў тых далёкіх падзей. Яшчэ памятнаыя апаведы старэйшых. Хутчэй за ўсё падчас такіх размоў вы задавалі сваім прабабулям і прадзядулям пытанні, дзяліліся думкамі, суперажывалі. Магчыма, нешта вельмі важнае і не паспелі сказаць або спытаць.

У гэтыя святочныя дні Брэсцкае абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае вучняў 9—11 класаў да ўдзелу ў конкурсе «Лісты на фронт».

Прапануем вам ад свайго імя напісаць эсэ ў выглядзе традыцыйнага пісьма. «Дашліце» яго ў мінулае, апале-нае вайной. Раскажыце таму, хто на фронце, што Перамога абавязкова прыйдзе, як зменіцца пасля яе свет, падзяліцеся думкамі пра сённяшні і заўтрашні дзень. Ніякіх абмежаванняў!

Эсэ прымаюцца на беларускай ці рускай мовах, памер не павінен перавышаць адну старонку. Работы дасыліце да 3 ліпеня на электронны адрас: tatiana.davidovich@gmail.com. Спадзяёмся, што размова з мінулым дапаможа вам адчуць сувязь з продкамі, паглыбіць веды па гісторыі, прасякнуча пацуждзем гонару за зямлякоў. Аўтары найлепшых работ будуць узнагароджаны дыпламамі, прадастаўлены на тэматычных імпрэзах. Запрашаем да ўдзелу!

Брэсцкае абласное аддзяленне СПБ

прэзентацыі

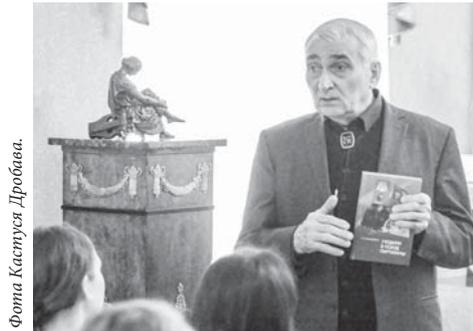
Гераічная Пухавіччына

Лёс выдання пад назвай «Сыходзілі ў паход партызаны» («Уходзілі в поход партизаны») Барыса Дабрадомава, якое нядаўна пабачыла свет у Выдавецкім цэнтры БА «Конкурс», незвычайна.

Пад вокладкай кнігі — успаміны аўтара, які быў удзельнікам партызанскага руху. Напісаны былі яны яшчэ ў 1970-х гадах, але апублікаваны толькі праз паўстагоддзя намаганнямі многіх людзей, найперш Генадзя Няхай. Пра гэта, а таксама іншыя цікавыя моманты, звязаныя з удзельнікам партызанскага руху, ураджэнцам Асіповіччыны і іншых мясцін Беларусі, распавядалі на прэзентацыі, што адбылася ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа.

Змест кнігі раскрывае партызанскія будні, багата звестак на яе старонках пра ўдзельнікаў барацьбы супраць фашыстаў, пра жыццё ў тыле і партызан, і мірнага насельніцтва, пра цяжкія ваеннага часу, гераізм і здраду, патрыятызм абаронцаў і звесты ворагаў.

Многае з таго, пра што пісаў Барыс Дабрадомаў, адбылася на яго вачах, сведкамі іншых падзей былі паплекнікі. Аўтар ваяваў у Асіповіцкім, Пухавіцкім, Клічаўскім і Бабруйскім раёнах. Над кнігай ён працаваў некалькі гадоў. Пасля завяршэння вайны часта сустракаўся з баявымі сябрамі, аднаўляў у памяці імёны і прозвішчы тых, з кім давядлося дзяліць цяжкія партызанскія будні. Кніга не была выдадзена пры жыцці аўтара, але пасля смерці сябры-партызаны атрымалі матэрыялы рукапісы і надзеяна іх захавалі. Больш чым 10 гадоў два экзэмпляры нявыдадзенай кнігі захоўваліся ў школьным музеі ў вёсцы

Фота Кастуся Дробова.

Генадзь Няхай падчас прэзентацыі.

Градзянец, а пасля закрыцця школы адзін з іх быў перададзены ў Асіповіцкі раённы гісторыка-краязнаўчы музей... Пухавіччына — унікальны куток Беларусі. У 1939 і 1940 гадах у вёсцы Бераянка, што на Пухавіччыне, адпачываў Якуб Колас і марыў пабудаваць сабе лецішча, але мары песняра не здзейсніліся: падчас вайны Бераянка, як і многія іншыя вёскі, была спалена. Наведваючы вёску пасля вайны, народны заступнік быў уражаны: жыхарка Яніна Крайнік, якая яшчэ нядаўна была партызанкай, перадала яму твор-зварот, скаргу дарагога кутка зямлі... Рукапіс паэмы захоўваецца ў музейных фондах.

Мая РЫСЬ

фестывалі

Квэсты, гульні, знаёмствы

На сядзібе Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа 2 чэрвеня пройдзе фестываль дзіцячых кнігі «Міхасёвы прыгоды».

Абмеркаванню гэтай падзеі была прысвечана сустрэча ў офісе Цэнтралізаванай сістэмы дзіцячых бібліятэк г. Мінска. Установа выступае арганізатарам фестываля з Саюзам пісьменнікаў Беларусі, крамай «Акадэмія», Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеём Якуба Коласа і Выдавецкім домам «Звязда».

На сустрэчы з юнымі чытачамі — вучнямі малодшых і сярэдніх класаў агульнаадукацыйных

школ — прыйдучы пісьменнікі, якія добра зарэкамендавалі сябе ў беларускай дзіцячай літаратуры: паэт Міхась Пазнякоў, першы намеснік старшыні Саюза пісьменнікаў, старшыня секцыі дзіцячай літаратуры прэзак Алена Стэльмах, пісьменнікі Уладзімір Магзо, Жанна Міус, Кацярына Хадасевіч-Лісавая, іншыя аўтары. Яны раскажучы пра сваю творчасць, выступяць у ролі настаўнікаў-дарадцаў і сяброў.

Удзельнікаў фестываля чакаюць і адмысловыя квэсты, розныя гульні, а таксама знаёмства з коласаўскім музеём, з жыццём і творчасцю народнага песняра Беларусі Якуба Коласа, 140 гадоў з дня нараджэння якога краіна будзе адзначаць у лістападзе.

Сяргей ШЫЧКО

не абмініце

З музейнай схованкі

Пра тэатральнага і літаратурнага Падзеяча Уладзіслава Галубка і пра лёс яго родных пойдзе размова на імпрэзе «Мы — дзеці Галубка...», прымеркаванай да 140-годдзя з дня нараджэння народнага артыста і да Міжнароднага дня сям'і. Наведвальнікі пабачыць музейныя прадметы з фондаў Літаратурнага музея, звязаныя з выбітным творцам. Галоўным экспанатам стане рэдкае жывапіснае работа Уладзіслава Галубка «На возеры Мядзел». Карціна будзе экспанавацца выключна падчас мерапрыемства.

Кожны госць вечарыны атрымае невялікі падарунак — налечку з экспірысам Уладзіслава Галубка.

Мерапрыемства адбудзецца 15 мая а 15 гадзіне ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры.

Аліса БРАТКА

конкурсы

«Церамок» запрашае

З гэтым калектывам дастаткова пазнаёміцца аднойчы, каб стаць яго прыхільнікам. Узорныя ляльчынны тэатр «Церамок», які дзейнічае пры Уздзенскім раённым Доме культуры, таго варты. Дыплом лаўрэата I ступені на Міжнародным конкурсе-фестывалі дзіцячай творчасці «LEMARI» таму яркае пацвярджэнне.

Пераможную зорку уздзенскія артысты атрымалі ў мінацыі «Тэатральнае мастацтва», дзе ўдзельнічала 28 калектываў з усіх абласцей Беларусі, а таксама з Масквы, Санкт-Пецярбурга, Пярмі, Екацярынбурга. У склад журы ўваходзілі прадстаўнікі нашай краіны, Італіі і Швейцарыі. Адначасова з тэатральнымі калектывамі сваё майстэрства на конкурсе-фестывалі дэманстравалі майстры выяўленчага мастацтва, мастацкага чытанія, харэаграфіі і вакалу.

За высокі прафесіяналізм і падрыхтоўку ўдзельнікаў, за ўклад у развіццё дзіцячай і маладзёжнай творчасці падзяку атрымала кіраўнік тэатральнага калектыву Людміла Цвірко.

— У такім прэстыжным конкурсе наш калектыв ўдзельнічаў упершыню, — адзначае Людміла Цвірко. — Прыцягнуў ён нас магчымаасцю жывога выступлення. А гэта, як правіла, не параўнаць з відэафарматам. Мы працавалі на поўную залу, а не толькі для журы. Сустрэкалі вельмі цёпла.

Летась «Церамок» паспяхова выступіў на абласным фестывалі «Чароўны куфэрак», які традыцыйна праходзіць у Любані. Двойчы тэатральны калектыв быў лаўрэатам Міжнароднага конкурсу мастацтваў «Сябрь».

Святлана МІХАЙЛОЎСКАЯ

праекты

Беларуссю зачараваныя

Літаратурна-патрыятычны праект «Бачу Беларусь такой» Алена Стэльмах і Уладзіслава Цыдзік падчас чарговай паездкі прэзентавалі на Уздзеншчыне. Мэта праекта заключаецца ў тым, каб абудзіць ва ўдзельнікаў сустрэч цікавасць да Беларусі.

— Гэта была душэўная сустрэча з даўнімі прыхільнікамі нашай творчасці — уздзенскімі пісьменнікамі, бібліятэкарамі. Прыемна, што пабачыць цудоўную выстаўку фотамайстра, далучыцца да прыгожага мастацкага слова пра Радзіму пажадалі і навучэнцы мясцовай гімназіі, — адзначыла Алена Стэльмах.

Дырэктар раённай бібліятэкі Аксана Драчан згадала пра тое, што кнігі, прадстаўленыя ў праекце, — «Зачараваны Беларуссю», «Бачу Беларусь такой», «Мая Радзіма» — карыстаюцца нязменнай увагай чытачоў. Радуюць і размешчаныя ў выданнях вершы паэтаў Уздзеншчыны.

Падчас сустрэчы першы сакратар Уздзенскай раённай арганізацыі БРСМ Аляксандр Бярлінскі распавёў пра адметныя мясціны Уздзеншчыны, яе гістарычныя асаблівасці, знамяцітых людзей. Ён гаварыў пра гэта з гонарам, які на яго думку, павінен мець кожны малады чалавек — любіць тое месца, дзе жывеш, спазнаваць яго мінулае, спрыяць прыгожай і светлай будучыні сваёй старонкі.

Марыя ЛПЕНЬ

«ЛіМ»-люстэрка

Выстаўка знакамітага жывапісца Вітольда Бялыніцкага-Бірулі адкрылася ў Маскве, інфармуе «СБ. Беларусь сегодня». Яна прымеркавана да 150-годдзя з дня нараджэння класіка. Аўтар ідэі і каардынатар — генеральны дырэктар Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі, ганаровы член Расійскай акадэміі мастацтваў Уладзімір Пракашчоў. Вітольд Бялыніцкі-Біруля — выдатны пейзажыст XX стагоддзя, акадэмік Імператарскай акадэміі мастацтваў і правадзейны член Акадэміі мастацтваў ССРСР. Нарадзіўся ў 1872 годзе ў Беларусі, у сядзібе Крынік ў Магілёўскай губерні. Прыгажосць беларускай прыроды ён бліскуча апёў у сваёй творчасці.

Кінастудыя «Беларусьфільм» сумесна з узбекскімі калегамі запускае агульны праект памяці Героя Савецкага Саюза беларускага падпольшчыка і сына ўзбекскага народа. Кінастужка з рабочай назвай «Казбек» раскажа аб нашым агульным мінулым на прыкладзе Мамадалі Тапівалдыева, баявая мянушка якога была Казбек. Аб гэтым паведамілі ў эфіры тэлеканала «Беларусь 1». Мамадалі Тапівалдыеў у складзе народных мсціўцаў брыгады «Чэкіст» партызаніў, узрываў рэйкі Мінск — Орша, Орша — Магілёў, ратаваў мясцовае насельніцтва ад гібелі і выязу на катаржныя работы ў Германію. Адзначаецца, што ўпершыню за перыяд незалежнасці Беларусі ў Узбекістан пачалі здымаць фільм у фармаце капрадукцыі. Здымкі праходзяць на радзіме героя, дзе ён з'явіўся на свет і пайшоў з жыцця, — Ферганскай вобласці Узбекістана.

З-за вялікай колькасці жадаючых прадоўжаны тэрмін падачы заявак на II Патрыяршы міжнародны фестываль духоўнай музыкі «Святло Хрыстова», паведамляе БелТА. Першы этап фестываля — да 31 мая, другі — з 1 чэрвеня да 31 ліпеня. Сёлета свята прысвечана 600-годдзю знаходжання мошчаў прападобнага Сергія Раданежскага. Фестываль праходзіць у некалькіх намінацыях: «Вялікія змешаныя хары», «Малыя змешаныя хары», «Ансамблі», «Мужчынскія хары», «Манастырскія хары», «Маладзёжныя хары», «Найлепшае выкананне песнапення ў гонар прападобнага Сергія Раданежскага».

Помнік народнаму артысту ССРСР, ветэрану Вялікай Айчыннай вайны Уладзіміру Этушу ў дзень яго стагоддзя адкрылі на Новадзявочых могілках у Маскве, перадае РІА «Новосты». На адкрыцці прысутнічалі скульптар Філіп Трушын, дырэктар тэатра Вахтангава Кірыл Крок, удава нябожчыка Алена Этуш, дачка Раіса Этуш, актрысы Ірына Купчанка і Вольга Тумайкіна, іншыя акцёры-вахтангаўцы. Скульптар працаваў над помнікам год, звяртаючыся па кансультацыю да Алены Этуш. Філіп Трушын імкнуўся адлюстраваць дзве галоўныя вехі жыцця народнага артыста — тэатр і вайну. На плячо ў героя накінуты афіцэрскае шыньель, ён адводзіць яго рукой — гэта сімвал мінулага. Галоўнае ж у кампазіцыі, прысвечанай Уладзіміру Этушу, — тэатр.

Адна з самых знакамітых работ мастака Эндзі Уорхала ўстанавіла рэкорд, стаўшы самай дарагой карцінай XX стагоддзя і самым дарагім амерыканскім творам мастацтва. Партрэт Мэрылін Манро «Shot Sage Blue Marilyn» быў прададзены на аукцыёне за \$195 млн. Акрамя таго, карціна амерыканскага класіка поп-арта стала другім па кошце творам мастацтва ў свеце пасля палатна Леанарда да Вінчы «Salvator Mundi» («Выратавальнік свету»). Робату набыў амерыканскі арт-дылер Лары Гагасян, інфармуе «ІТАР-ТАСС». Твор мастацтва выстаўлены даражынным фондам Томаса і Дорыс Аман, які займаецца дапамогай дзецям. Усе атрыманыя ад рэалізацыі партрэта сродкі пойдучы на фінансаванне фонду.

Фарэст Уітакер, амерыканскі акцёр, рэжысёр і прадзюсар, атрымае ганаровую «Залатую палмавую галіну» Канскага кінафестываля, які пройдзе з 17 да 28 мая. Пра гэта паведаміла прэс-служба кінаагляду. У розныя гады ўзнагароды ўдастоіваліся Жанна Маро, Бернард Берталучі, Джэйн Фонда, Жан-Поль Бельмандо, Алэн Дэлэн. У 2021 годзе ўзнагарода была ўручана амерыканскай актрысе Джодзі Фостэр. На рахунку Форэста Уітакера — ролі больш як у 70 фільмах. Сярод найбольш вядомых карцін з яго ўдзелам — фільм Кевіна Макдональда «Апошні кароль Шатландыі» (2006). За ролю ў гэтым фільме акцёр атрымаў «Оскар». Высокі ацэнкі кінакрытыкаў атрымала таксама яго ігра ў карцінах Лі Дэніэла «Дварэцкі» (2013), Джозэла Шумахера «Тэлефонная будка» (2002), Дэні Вільнёва «Прыбыццё» (2016).

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Начальнік галоўнага ўпраўлення культуры Мінскага абласнога выканаўчага камітэта Ала Шахоцька ў размове з карэспандэнтам «ЛіМа» разважае пра асноўныя падзеі ў рэгіёне, прымеркаваныя да Года гістарычнай памяці, музеі вобласці, якія чакаюць турыстаў, і перспектывы міжнароднага супрацоўніцтва.

— Ала Канстанцінаўна, як на Міншчыне адзначаецца Год гістарычнай памяці?

— Сёлета ўжо адбыліся абласное свята ў Смалевічах у рамках рэспубліканскага фестывалю народнай творчасці ветэранскіх калектываў «Не старэюць душой ветэраны», рэспубліканскі мітынг-рэквіем, прымеркаваны да 79-й гадавіны Хатынскай трагедыі, у Дзяржаўным мемарыяльным комплексе «Хатынь», музейна-педагагічны форум «Гісторыя, якая нас аб'ядноўвае»

Ала ШАХОЦЬКА:

«Мастацтва не мае геаграфічных межаў і моўных бар'ераў»

ў Лагойскім раёне, мерапрыемствы экспазіцыйна-выставачнай і культурна-адукацыйнай дзейнасці, прысвечаныя міжнароднаму дню вызвалення вязняў фашысцкіх канцлагераў, ва ўсіх рэгіёнах вобласці.

У Год гістарычнай памяці ўлічваецца патрэба згадаць важнасць павязі сучаснага жыцця са спадчынай, якую пакінулі нам продкі, са значымі гістарычнымі асобамі, лёс якіх звязаны з Беларуссю. Так, у праграме XXI Нацыянальнага фестывалю беларускай песні і паэзіі «Маладзечна-2022» — экспазіцыя «Партал часу. Міншчына: гісторыя і сучаснасць», мастацкая выстаўка «Памяць пакаленняў», праект «Песняры роднага краю»: да 140-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа, спектакль паводле п'есы Аляксея Дударова «Чорная панна Нясвіжа» Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы, спектакль паводле п'есы Ягора Конева «Сёстры Дастаеўскія» Мінскага абласнога драматычнага тэатра, канцэрт «Музыка беларускіх кампазітараў майстрав мастацтва — пакаленню XXI стагоддзя» і мноства іншых мерапрыемстваў. У Лагойскім раёне ў маі пройдзе абласны форум маладых паэтаў Міншчыны «Слова Купалы да творчасці кліча». Падчас правядзення ў верасні абласнога свята «Дажынкi-2022» у горадзе Стоўбцы адбудзецца адкрыццё помніка Якубу Коласу.

Безумоўна, значная частка мерапрыемстваў адбудзецца ў дзяржаўных музеях вобласці. Так, сёлета спадчына 180 гадоў з дня заснавання графаў Тышкевічаў ў сваім радавым палацы ў Лагойску музея старажытнасцей. Гэтай падзеі Лагойскі гісторыка-краязнаўчы музей імя Канстанціна і Яўстафія Тышкевічаў плануе прысвяціць вельмі насычаную праграму «Ноч музеяў — 2022».

Яшчэ адзін сумесны праект падрыхтоўць музеі вобласці ў канцы бягучага года. Ён будзе прысвечаны 100-годдзю стварэння СССР. Першапачаткова ў якасці назвы ўзяты радок з песні «Страна мечтателей, страна героев...». Праект уключае ў сябе не толькі стварэнне часовых экспазіцый па дадзенай тэме, але і распрацоўку новых культурна-адукацыйных мерапрыемстваў, а затым — абмен паміж музеймі сваімі напрацоўкамі.

— Раскажыце, калі ласка, пра дзейнасць па захаванні гісторыка-культурнай спадчыны летась і пра планы ў гэтай сферы на 2022 год.

— Летась Мінскі абласны выканаўчы камітэт працягваў ажыццяўляць дзяржаўную падтрымку правядзення рэканструкцыі ў рэстаўрацыйнай касцёла Божага Цела ў Нясвіжы. Увогуле, праводзілі розныя віды работ на 28 аб'ектах гісторыка-культурнай спадчыны.

Зараз рамонтна-рэстаўрацыйныя работы выдзюцца на такіх аб'ектах, як касцёл Божага Цела ў Нясвіжы, сядзібны дом у аграгарадку Волма, рэшткі Свята-Мікалаеўскай царквы ў вёсцы Станькава Дзяржынскага раёна, рэшткі былой сядзібы «Надзіяман» у вёсцы Надзіяман Уздзенскага раёна і іншых.

Пастаянная ўвага надаецца стану Дзяржаўнага мемарыяльнага комплексу «Хатынь», які больш за пяцьдзясят гадоў існавання набыў нацыянальнае і сусветнае прызнанне як сімвал трагедыі беларускага народа ў Другой сусветнай вайне. Зароблены ў 2022 годзе ў дзень правядзення рэспубліканскага суботніка сродкі накіраваны на правядзенне капітальнага рамонтна-рэстаўрацыйнага і элементам рэстаўрацыі комплексу. Таксама на дадзеным аб'екце сёлета плануецца будаўніцтва музея, прысвечанага генацыду беларускага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

— Адносна нематэрыяльнай гісторыка-культурнай спадчыны. Якія абрады і традыцыі патрабуюць асаблівай увагі? Якія з іх пад паговай знікнення?

— У Мінскай вобласці пастаянна вядзецца работа па вывучэнні і захаванні элементаў нематэрыяльнай культурнай спадчыны. І тых, якія ўжо ўключаны ў Спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей Рэспублікі Беларусь, і тых, якім плануецца прысвоіць гэты статус. Факт прысваення з'яе статусу нематэрыяльнай

гісторыка-культурнай каштоўнасці сведчыць пра захады да яе абароны. Абрады «Шчадрэц» з вёскі Рог Салігорскага раёна, «Перанос Міхайлаўскай свячы» з аграгарадка Валяцічы Барысаўскага, традыцыя шанавання Святога каменя з вёскі Крамянец Лагойскага, абрадавая гульня «Ката плячы» з аграгарадка Скірмантава Дзяржынскага і іншыя праявы народнай спадчыны Міншчыны руліва захоўваюцца носьбітамі традыцый. Разам з тым, на вялікі жаль, ёсць фактары, на якія уплываць цяжка. Так, у складанай сітуацыі апынулася мясцовая песенная традыцыя выканання са Старадарожскага раёна, якая падтрымлівалася гуртамі «Прусаўчанка» і «Набіліцы». Гурт «Набіліцы», удзельнікам якога былі людзі вельмі сталага ўзросту, прыпыніў сваю дзейнасць. Але спадзяемся, што знойдуцца маладыя пераемнікі.

— На якія ўстановы культуры варта звярнуць увагу аматараў выяўленчага мастацтва?

— Вельмім узраўнем папулярныя выяўленчага мастацтва, дынамічным развіццём зарэкамендавалі сябе пастаянныя

Фота з сайта minsk-region.gov.by

галерэя мастака, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, Ганаровага грамадзяніна Мінскай вобласці і Барысаўскага раёна Валерыя Шкарубы, мастацкая галерэя «З'ява», музейна-выставачны комплекс «Партнёры. Сябры. Пабрацімы», арт-пляцоўкі «Праменад» і «ARTквартал» Барысаўскай цэнтральнай раённай бібліятэкі імя Івана Каладзева. Папулярныя творчасці знакамітых ураджэнцаў краю садзейнічае дзейнасць пастаяннай галерэі твораў народнага мастака Беларусі Васіля Шаранговіча ў Нарацкім цэнтры культуры і волнага часу Мядзельскага раёна, пастаянныя галерэі мастака, Ганаровага грамадзяніна Мінскай вобласці і Лагойскага раёна Сяргея Давідовіча ў Лагойскім раённым доме рамэстваў.

Карцінныя галерэі маюць і тры музеі вобласці. Гэта галерэя мастацтваў імя Уладзіміра

Садзіна як філіял Слупскага краязнаўчага музея. Мастацкія работы як з фонду Крупскага гісторыка-краязнаўчага музея, так і з уласных збораў беларускіх мастакоў экспануюцца ў мастацкай галерэі імя Барыса Аракчаева. У мастацкай галерэі Пухавіцкага раённага краязнаўчага музея часта ладзіцца персанальныя часовыя экспазіцыі мастакоў. Тут адведзена асобная зала для пастаяннай экспазіцыі работ мастака-партызана, члена Беларускага саюза мастакоў Генрыха Бржаўскага.

Трэба адзначыць, што Мінскім абласным выканаўчым камітэтам штогод прадугледжваецца выдзяленне сродкаў з абласнога бюджэту на набыццё дзяржаўнымі музеймі твораў мастакоў, членаў Беларускага саюза мастакоў; за апошнія гады гэта 92 работы.

— Як апошнім часам складалася міжнароднае супрацоўніцтва і ці ёсць перспектывы сёння?

— У Мінскай вобласці сёння дзейнічаюць 53 міжнародныя пагадненні ў рамках развіцця двухбаковага культурнага супрацоўніцтва, з іх 11 заключаны арганізацыямі культуры абласнога падпарадкавання. Напрыклад, у мэтах умацавання культурнага супрацоўніцтва гарадоў-пабрацімаў у лютым 2022 года заключана Пагадненне аб супрацоўніцтве паміж дзяржаўнай установай культуры «Салігорская раённая цэнтральная бібліятэка» і муніцыпальнай установай культуры Сочы «Лазарэўская цэнтральная бібліятэчная сістэма», рэгіянальнай бібліятэкай Гагаўзіі імя Пятра Драганова (Рэспубліка Малдова), публічнай раённай бібліятэкай Чадыр-Лунга (Рэспубліка Малдова).

Кіраўнікі арганізацый культуры ствараюць умовы для ўдзелу калектываў мастацкай творчасці, навучніцаў дзіцячых школ мастацтваў у міжнародных праектах, культурных мерапрыемствах, адукацыйных вебінарах, конкурсах прафесійнага майстэрства. За 2021 год нашы творчыя калектывы і выканаўцы ў анлайн- і афлайн-фарматах прынялі ўдзел у 267 міжнародных культурных і адукацыйных мерапрыемствах, за I квартал 2022 года — у 104 міжнародных імпрэзах. Сярод знакавых афлайн-мерапрыемстваў 2021-га — Сусветная выстаўка «ЭКСПА-2020» у Аб'яднаных Арабскіх Эміратах. Мінскую вобласць на Нацыянальнай экспазіцыі Рэспублікі Беларусь прадставілі ў народным арт-гурт «Багач» сельскага Дома культуры аграгарадка Лясны Мінскага раёна.

У сферы міжнароднага абмену прафесійным вопытам развіваецца фармат дыстанцыйных зносін (тэлемасты, відэаканферэнцыі, вебінары, анлайн-канферэнцыі, анлайн-лекцыі). У найбліжэйшы час плануецца актывізацыя супрацоўніцтва ў музейнай справе; арганізацыя гастроляў Мінскага абласнога драматычнага тэатра і Мінскага абласнога тэатра лялек «Батлейка» ў рэгіёнах Расійскай Федэрацыі; правядзенне сумесных культурных праектаў з беларусамі замежжа. Мы зацікаўлены ў пльнвым культурным міжнародным супрацоўніцтве, бо мастацтва не мае геаграфічных межаў і моўных бар'ераў; народы выдатна разумеюць адзін аднаго з дапамогай музыкі, песень і танцаў. Менавіта дакрапаючыся да культуры, мы адчуваем глыбіню і патэнцыял краіны.

Югенія ШЫЦЬКА

Цікава ведаць

Міншчына багатая помнікамі, якія адлюстроўваюць вехі яе гісторыі. Сёння ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей Рэспублікі Беларусь уключана 680 аб'ектаў вобласці: 658 матэрыяльных нерухомых аб'ектаў — 1 помнік горадабудаўніцтва (горад Заслаўе), 201 помнік архітэктуры, 295 помнікаў археалогіі, 155 помнікаў гісторыі, 4 помнікі мастацтва, 2 запаведныя месцы (Купалаўскі запаведнік і Коласаўскі заказнік); 5 матэрыяльных рухомых аб'ектаў — гэта скарбы, якія знаходзяцца ў дзяржаўных музеях); 17 аб'ектаў нематэрыяльнай культурнай спадчыны — звычкі, традыцыі, абрады, фальклор, мова і яе дыялекты, змест геральдычных аб'ектаў і твораў народнага мастацтва, іншыя праявы творчасці чалавека.

Сярод найбольш вядомых помнікаў архітэктуры і гісторыі: палацава-паркавы ансамбль і комплекс былога кляштара езуітаў у Нясвіжы (архітэктура-культуры комплекс рэзідэнцыі Радзівілаў у Нясвіжы ўключаны ў Спіс Сусветнай культуры і прыроднай спадчыны ЮНЕСКА); комплекс былога кляштара бернардынцаў у аграгарадку Будслаў Мядзельскага раёна; палацава-паркавы ансамбль ў вёсцы Станькава Дзяржынскага і ў аграгарадку Прылуці Мінскага раёнаў, звязаныя з графскім родам Чапскіх; касцёл Святога Юзафа і палацава-паркавы ансамбль у горадзе Валожыне, звязаныя з княжаскім родам Тышкевічаў; дзяржаўны мемарыяльны комплекс «Хатынь» і «Курган Славы».

Духовны і культурны капітал незаманнай каштоўнасці — нематэрыяльныя праявы творчасці чалавека. Так, Любанскі раён праславіўся мясцовым песенным стылем выканання традыцыйных абрадавых і пазаабрадавых песень аўтэнтычныхі фальклорнымі гуртамі «Журавушка», «Глыбокія крыніцы», «Павалыкі», Бярэзінскі раён — калядным абрадам «Цягнуць каляду на дуба», Валожынскі раён — традыцыймі ткацтва паясоў. Прэстыжам і Мінскай вобласці з'яўляецца ўключэнне каляднага абрада «Цары» аграгарадка Семезава Капыльскага раёна і ўрачыстасці ў гонар ушанавання абраза Маці Божай Будслаўскай «Будслаўскі фэст» аграгарадка Будслаў Мядзельскага раёна ў Спіс нематэрыяльнай культурнай спадчыны ЮНЕСКА.

З мэтай захавання і прымнажэння гісторыка-культурнай спадчыны рэгіёна праводзіцца планмерная работа па наданні культурным аб'ектам статусу гісторыка-культурнай каштоўнасці. За апошнія пяць гадоў такі статус нададзены 8 аб'ектам Мінскай вобласці. Так, у 2021 годзе Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей краіны папоўніўся 1 нерухомай матэрыяльнай гісторыка-культурнай каштоўнасцю катэгорыі «3» — «Храм святога велікамучаніка Георгія Перамаганосца», 2 нематэрыяльнымі правамі творчасці чалавека — «Мастацтва выцінанкі Мінскай вобласці», «Велікодны карагод». Зараз праводзіцца работа па ўключэнні ў названы Дзяржаўны спіс помніка архітэктуры — сядзібнага дома Бончак-Асмалюўскіх, што размешчаны ў аграгарадку Блонь Пухавіцкага раёна, элемента нематэрыяльнай культурнай спадчыны — «Стравы з таркаванай бульбы (дранікі, бульбяныя бліны, бабка і іншыя) — трыдцаты прыгатавання і ўжывання», што захавалася ў Пухавіцкім, Чэрвеньскім, Любанскім раёнах.

Паэт Божай міласцю

Зварот да этапаў фарміравання нацыянальнай класікі прымушае закрэпаць аб'ёмістыя пласты мінуўшчыны, не заўсёды ўробленыя належаў чынам, а часам і вымушана абмінутыя. Даследчыкі-папярэднікі зрабілі сваю высакародную справу: вызначылі магістральныя напрамкі, мэты, падрыхтавалі базавую экпіроўку. Наш час скіроўвае на дэталізаваанае вывучэнне, абноўлены погляд.

Выхаваец генія

Жыццёвы і творчы шлях будучага класіка літаратуры ў многім фарміраваўся дзякуючы падтрымцы энтузіястаў нацыянальнага будаўніцтва пачатку ХХ стагоддзя. Уладзімір Самойла садзейнічаў адукацыі Янкі Купалы, спрыяў выхаванню першага верша «Мужык» у газеце «Северо-Западный край» 15 мая 1905 года, дбаў пра выданне зборніка «Жалейка» ў Мінску. Жыццёвыя крокі паэта і надалей знаходзіліся пад аглядаў увагай. У гэтай падтрымцы было шмат не ад фармальнага пратэжыянізму, а менавіта ад звычайных сямейных, чалавечых клопатаў. Малады Купала пры гэтым паўстае перад намі далёка не ў кананічнай партрэтнай паставе.

3 ліста Уладзіміра Самойлы да Браніслава Эпімаха-Шыпілы, рэдактара «Жалейкі» (1908), ад 2 снежня 1909 года, адпраўленага на адрас: Санкт-Пецярбург, Юр'еўская, 18, кв. 5.

«Цяпер жа хачу звярнуцца да вас пісьмова ўсё з нагоды нашага беднага Янука. Здаецца, ён збіраецца ў Піцер і думае заехаць да Вас, скарываўшыся Вашым колішнім запрашэннем.

Канечне, прасіць Вас прыняць у ім удзел няма чаго. Вы былі хросным бацькам яго тварэнняў, яго літаратурным апекуном, і такім жа Вы становіцеся для яго і асабіста. Мне ён вельмі дарагі як адзіны і недастаткова ацэнены паэт сучаснай Беларусі. Толькі вы яго і шануеце правільна. І мне проста страшна за яго ў Піцеры. <...>

Мэта яго прыезду — вучыцца. Паміж намі кажучы, Купала як сапраўдны паэт, — лянны і больш верыць у натхненне, чым у працу.

Гэтую веру ў ім трэба аздаравіць, — якраз настолькі, каб не забіць натхнення. І я думаю, што знаходжанне ў Вас, хоць і часовае, ажа на яго менавіта гэты добрадзейны ўплыў. У Вільні, на жаль, гэтай умовы — не забі, не згашай духу, любові — не было, і часта ў іх з рэдакцыяй было не зусім добра і складна. Ён, здаецца, паленаўся, яго недаацэньвалі. Дапамажыце яму вашай выдатнай выпрабаванай працай, але, захаваўшы ўсю свежасць юнацкай чысціні і веры ў чалавека сэрцам. У Ваш уплыў я глыбока веру»...

Янка Купала са снежня 1909-га да лета 1913 года жыў у кватэры Б. Эпімаха-Шыпілы ў Санкт-Пецярбургу, вучыўся на вярчэрніх агульнаадукацыйных курсах Чарняева. У Паўночнай сталіцы выйшлі яго наступныя паэтычныя зборнікі — «Гусліяр» (1910), «Шляхам жыцця» (1913).

Выдаткі падарожжа ў часе

Пры разглядзе некаторых асоб мінуўшчыны, якія мелі дачыненні да біяграфіі Янкі Купалы, менавіта гэты аспект стаў ледзь не асноўным пры разглядзе іх уласнай дзейнасці. Літаратурная класіка нязмушана адводзіла ў цень вартую ўвагі самадастатковасць, грамадска-культурную рэалізаванасць.

Вехавымі ў прадстаўленні розных іпастасяў Уладзіміра Самойлы — літаратурна-знаўца, публіцыста, паэта, перакладчыка і інш. — сталі публікацыі Ісідара Баса, Мікалая Кулінковіча, Сцяпана Александровіча, Генадзя Кісялёва, Уладзіміра Конана 1970—1980 гадоў.

У пачатку ХХ стагоддзя аб'ект нашай увагі шчыраваў ва ўмовах рэальнай агульнарасійскага культурнага жыцця, у 1920—1930 гадах — польскага. Асноўная беларусаэнтрычная спадчына гэтай адметнай постаці ў гісторыі нацыянальнай культуры сабрана пад вокладкай «Выбранага» (2017).

Не абышлося без кур'ёзаў. Сёння на запят гэтая імя ў сеціве з'яўляецца партрэт невядомага, памылкова ідэнтыфікаванага як Уладзімір Самойла. На шляху ўзнаўлення мінскага перыяду жыцця і творчасці апекуна Янкі Купалы, сапраўды, шмат аб'ектыўных джыкасаў, зманлівых сцэжак, што вядуць наўзбоч ад асноўнай тэмы. Але ёсць і цікавыя дакументальныя знаходкі, якія не падлягаюць сумненням. Так, супрацоўнікам Інстытута славяназнаўства Расійскай акадэміі

наук Ігарам Барынавым быў выяўлены фотаздымак У. Самойлы ў фондах Цэнтральнага гістарычнага архіва Масквы.

Рэцэнзійны дыптых

Выхад «Жалейкі» Уладзіміра Самойла вітаў двума хваласпеўнымі водгукамі. Першы быў апублікаваны ў «Нашай Ніве» 15 жніўня 1908 года, другі пабачыў свет на старонках газеты «Минский курьер» 23 жніўня 1908 года. Пад адной вокладкай гэтыя два тэксты, у скарочаным варыянце, былі сабраны ў хрэстаматый крытычных матэрыялаў Сцяпана Александровіча і Вольгі Александровіч «Беларуская літаратура XIX — пачатку ХХ ст.» (1978).

Паколькі рэцэнзіі рыхтаваліся для ўспрымання ў розных нацыянальных, інфармацыйна-культурных, а таксама рэгіянальных кантэкстах (Вільня, Мінск), то і дэтэлы іх разгляд звязаны з усебаковым асвятленнем гэтых кантэкстаў. Таму параўнанне двух тэкстаў не можа быць проста механічнай зверкай моўных эквівалентаў. Перад аўтарам пачатку ХХ стагоддзя паўставалі спецыфічныя выдавецкія традыцыі, запыты чытацкай аўдыторыі, якія дыктавалі свой інструментарый моўна-псіхалагічнага ўздзеяння.

У названай хрэстаматый мінская рэцэнзія папярэднічае віленскай, хоць па часе апублікавання павінна быць наадварот. Акрамя таго, нашаніўскі тэкст апынаецца ў сітуацыі дубліравання, таму ў выданні ёсць заўвага адносна яго падачы: «Апушчаныя радкі, дзе выказваюцца думкі, блізкія ці вельмі падобныя да выказаных у рэцэнзіі У. Самойлы ў газеце «Минский курьер»». Напрошваецца выснова, што рускамоўны тэкст выконвае вядучую ролю. З гэтым нельга не пагадзіцца: мінская публікацыя выйграе ў параўнанні з віленскай сваёй дынамікай, аўтарскай перакананасцю, кампазіцыйнай прадуманасцю і нават... правакацыйным запалам. У гэтым можна пераканацца пры знаёмстве з арыгіналам.

Але ўскладзеная місія ўзорнасці далёка не поўнаасцю апраўдае сябе. У хрэстаматый крытычных матэрыялаў рэцэнзія з газеты «Минский курьер» апублікавана з некалькімі вялікімі купюрамі, у «Выбраным» (2017) — такая ж жарціна. Апушчаныя ўрыўкі адыгрываюць у гэтым зусім не факультатывную ролю.

Першы прыбраны абзац з рэцэнзіі востра ставіць пытанне пра лёс беларускага слова ў сітуацыі культурна-сацыяльнага памежжа. З аднаго боку, руская паэзія, якая «заглушала народную немудрагелістую песню»; «з другога боку, грэблівая аддаляючыся сваёй чужынскай прыгажосцю, прышчаплялася «панскай ласкай» эксплуататарска-польскага паэтычнага гаворка...» Адзначым адразу: правакацыйныя іскры атрымліваюць сваю разрадку ў канцы рэцэнзіі.

Наступная купюра, мяркуем, была зроблена з аглядак на атэізм савецкага часу. На нашу думку, закрануты рэцэнзентам Купалаў верш яшчэ далёка не поўнаасцю рэалізаваў свой даследчыцкі патэнцыял, асабліва ў кантэксце пераёмнасці літаратурных традыцый. Паралелі з хрэстаматыйным вершам Аркадзя Куляшова «Мая Бесядзь» (1940) напрошваюцца самі сабой:

«...ідзі агульнай салідарнай працы прывесчана выдатная апрацоўка народнага падання пра «Канюха» (птушка накітавал каршуна), які быў пракляты Богам і асуджаны таміцца вечнай смагай за тое, што з ляноты і сябелюства не прыняў удзелу ў агульнай працы «дабывання вады», працы, якую задаў Бог кожнай жывой істоце па стварэнні свету».

Прыбранай з асноўнага корпуса тэксту рэцэнзіі аказалася і ледзь не адзіная крытычная заўвага, сказаная на адрас Янкі Купалы: «...у яго мове шмат русіцызмаў і паланізмаў, што, вядома, цяжка паставіць у дакор жывой гаворцы, пастаўленай пад уплыў вышэйшых магутных літаратур дзвюх буйных нацый, культуру якіх беларус непазбежна ўбірае ў сябе».

Рэцэнзія Уладзіміра Самойлы, які падпісаўся крыгнімам **Вл. С.**, апублікавана ў газеце «Минский курьер» 23 жніўня 1908 года, у № 112 (у хрэстаматый памылкова названы № 113). Традыцыйна яе назва перадаецца наступным чынам: «Великий праздник. "Жалейка" Янука Купалы». Між тым публікацыя адметна сваім графічным, кідкім афармленнем. Тытул набраны вялікім паўтлустым шрыфтам, адпаведным назвам газетных рубрык, праз рыску пададзена назва кнігі, у адпаведнасці з вокладкай пецярбургскага выдання:

Великий праздник

«Жалейка Янука Купалы»

На старонках мінскай газеты аўтар рэцэнзіі сам выглядаў трыумфатарам. Раней у гэтым выданні разгарэлася дыскусія пра лёс беларускай культуры, якой Уладзімір Самойла сімпатызаваў, на карысць яе гарача выказваўся. Пасля няўдалай спробы выдаць зборнік Купалы ў Мінску кніга пабачыла свет не ў рэгіянальным, а ў сталічным выдавецтве.

Пра гэта і трыумфальная канстатацыя: «Мы прысутнічаем пры гістарычнай падзеі, надзвычайнай для краю важнасці. Беларуская песня з абсягу этнаграфіі пераходзіць у абсяг літаратуры; беларускі народ з аб'екта фалькларыстычнага вывучэння становіцца суб'ектам нацыянальнай самасвядомасці. І «Жалейка Янука Купалы», адзін з безумоўных доказаў гэтага буйнога факта». Адсюль і пажаданне, выказанае з палёгкай пасля пераможнага бою, садзейнічаць «самаму шырокаму распаўсюджванню першага выпуску твораў гэтага беларускага паэта — «Божай міласцю». Прыйдучь лепшыя часы, і за подзвіг яго родны народ запляціць яму лепшай удзячнасцю — неўміручасцю!»

А мы завершым свой артыкул зачыннымі словамі рэцэнзіі: «На вуліцы «Маладой Беларусі» — вялікае свята! Сонца жывой сапраўднай паэзіі зазірнула ў аконца цёмнай, беднай, але велічнай хаты беларускага народа!»

Мікола ТРУС,
кандыдат філалагічных навук

3 фондў Цэнтральнага гістарычнага архіва Масквы.

Уладзімір Самойла. Мінск, пачатак ХХ ст. Фота Майсея Напельбаўма.

3 фондў Расійскай дзяржаўнай бібліятэкі (Масква).

Старонка газеты «Минский курьер», 23 жніўня 1908 г.

Партрэт невядомага, памылкова ідэнтыфікаванага як Уладзімір Самойла.

Хваля за хваляй

Прынёманскага краю. Паэзія, проза, дзіцячая літаратура, публіцыстыка, краяўзнаўства, крытыка, літаратуразнаўства — калі адным словам апісаць гэтую панараму, тэрмін «шматграннасць» быў бы для характарыстыкі найбольш трапным.

Першы раздзел нумара прысвячаецца творчасці нашых калег, якія адзначыліся перамогамі ў разнастайных конкурсах і ўзнагародамі. Раздзел так і называецца — «Пераможцы і лаўрэаты». У ім прадстаўлены творы лаўрэатаў III абласнога конкурсу рукапісаў імя Цёткі: у намінацыі «Паэзія» — Людмілы Кебіч; у намінацыі «Проза» — Пятра Сямянскага; у намінацыі «Дзіцячая літаратура» — Ганны Скаржынскай-Савіцкай; у намінацыі «Публіцыстыка» — Ніны Рыбік (Астравец); у намінацыі «Адкрытае года» — Андрэя Татура. Далей размешчаны творы прайзаў — лаўрэатаў прэміі Гродзенскага аблвыканкама «За творчы дасягненні ў галіне культуры і мастацтва» ў намінацыях «Пісьменнік года – 2018» і «Пісьменнік года–2019» Ірыны Фаміянковай і Галіны Богдан (Ліны Багданавай), а таксама творы лаўрэата гэтай прэміі ў намінацыі «Пісьменнік года – 2020», паэта з Ваўкавыска Георгія Кісялёва. У рубрыцы «Госць нумара» чытача сустракаюць таксама таленавітыя, перспектыўныя аўтары: гродзенская паэтка Кацярына Ігнацюк, прайзак з Нясвіжа Зоя Курлюк-Капушта і паэтка Бажэна Мацюк (Мінск).

Раздзел «Паэзія» адкрывае лірыка украінскага паэта з Гродна Рыгора Гармаша з вершамі на рускай мове і на роднай, украінскай. Такім чынам альманах атрымаў трохмоўны, што часткова адлюстроўвае моўную палітру літаратурнай Гродзеншчыны: ёсць творцы, якія пішуць па-польску і па-літоўску. Парад сучаснай паэзіі Прынёмання на старонках выдання працягваюць Браніслаў Ермашкевіч, Віктар Куц, Руслан Казлоўскі, Тацыяна Лашук, Вікторыя Смолка, Святлана Тарасава, Марыя Шаўчонак, Людміла Шаўчэнка, Мікалай Іваноўскі і Віктар Курловіч (Ваўкавыскі раён), Ала Клемянок (Смаргонь), Тамара Мазур (Скідзель), Уладзімір Руль (Воранаўскі раён), Наталля Цвірко (Шчучынскі раён), Валянцін Семіяка (Зэльва), а таксама аўтар гэтых радкоў, рубрыку «Проза» адкрывае аўтар афарызмаў Анатоль Апанасевіч (Гродна), працягваюць Ірына Войтка (Слонім) і Іван Пяшко (Шчучын). Раздзел «Дзіцячая літаратура» распачынаецца вершамі Віктара Кудлачова, вядомага яшчэ

з савецкіх часоў гродзенскага дзіцячага паэта, чалавека-легенды, які ў дзяцінстве ад выбуху фашыскай міны страціў зрок. Таксама ў рубрыцы прадстаўлены творы Тацыяны Сучковай, Марыі Цітарчук (Гродна) і Аляксея Якімовіча (Слонім). У рубрыцы «Публіцыстыка» выступілі Максім Бацкалевіч (Ліда), Святлана Кошур (Карэлічы), Віталей Радзівоў, Уладзімір Ягорычаў, Алена Руккая і Валерыя Чарапіца (Гродна). Літаратуразнаўца Аліна Сабуць з уласным навуковым артыкулам прадстаўляе рубрыку «Крытыка». У якасці ілюстрацый да зместу чытач убачыць фотапартрэты кожнага ўдзельніка праекта; напрыканцы выдання — творчыя біяграфіі аўтараў. Яркім фіналам кампазіцыйнай структуры стаў каларовы фотаархіў, адкуль на чытача глядзяць застылыя імгненні нашага жыцця. А яшчэ памяць. Без павагі да яе, без яе ўрокаў немагчымы ні мастацтва, ні рух наперад.

Хай застаецца светлая памяць аб літаратарах, якія нядаўна адышлі ў лепшы свет: гэта Пётр Сялінскі, Георгій Кісялёў, Марыя Цітарчук.

Не выключана, што ў выдання з'явіцца праніклівы чытач, даследчыкі-аналітыкі. Варта звярнуць увагу на тэндэнцыі, актуальныя для літаратурнага свету Прынёмання. Мы назіраем паступовае размыццё межы паміж напрамкамі літаратурнай творчасці. Наколькі апраўдана, скажам, адносіць жанр афарызму (з яго прыкметамі лірыкі) да прозы — пытанне неадназначнае. Гаворка ідзе аб сінтэзе. Невыпадкова ўсё часцей даводзіцца сустракаць такую з'яву, як *філалагічнае краяўзнаўства*, дзе спалучаюцца фармальныя рысы літаратуразнаўчага аналізу і краяўзнаўчага або гісторыка-краязнаўчага даследавання. Навуковае паступова становіцца навукова-папулярным. Усё гэта разам досыць арганічна кладзецца ў канву публіцыстыкі. Публіцыстычны фармат становіцца больш універсальным, аб'ёмным, уключае ў сябе не толькі прыёмы журналістыкі, але і больш элементаў іншых галін літаратуры. У гэтым фармаце іншым літаратурным напрамкам вельмі камфортна; інтэграваныя ў публіцыстычныя рамкі творы могуць здабыць яшчэ большую сацыяльную значнасць, дасягнуць большай ідэйнай пераканаўчасці, рэзанансу, пашырыць чытацкую аўдыторыю. Таму згадка публіцыстыкі ў адрыве ад мастацкай

літаратуры, а то і проціпастаўленне ёй паступова пачынаюць дэманстраваць сваю памылкасць. Прынёмсі, так падаецца нам, гродзенцам.

Майстры слова Прынёмання працягваюць эксперыментавць, смела рашаюцца на стратэгічныя маневры, выбіраюць не ўласцівыя ім раней творчыя амплу. Напрыклад, у рубрыцы «Проза» сябе яскрава праявілі... паэты Анатоль Апанасевіч і Ірына Войтка. А літаратуразнавец Руслан Казлоўскі нечакана выступіў з прэзіяй. Такім чынам, наш сучасны літаратар — не фармаліст, не схільны перабольшваць ролю ўмоўнасцей і абмежаванняў. Вельмі кранальна, сімвалічнай бачыцца сустрэча на старонках альманаха дзвюх паэтак — настаўніцы і вучаніцы — выкладчыка ГРДУ імя Янкі Купалы Святланы Тарасавай і выпускніцы ўніверсітэта Вікторыі Смолкі. З такой пераемнасці пакаленняў на Гродзеншчыне будзеца падмурак для будучыні айчыннага мастацтва. Каштоўнае сацыяльнае гучанне таксама набывае літаратурная геаграфія Прынёмання — у сэнсе развіцця нацыянальнага і міжнароднага турызму. Магчыма, наступныя нумары альманаха «На Нёманскай хвалі» нядрэнна было б забяспечыць такімі *літаратурнымі картамі вобласці* з нанясеннем на іх новых пунктаў і маршрутаў.

І ўсё ж, каб атрымаць найбольш поўнае ўяўленне аб сучаснай літаратуры Гродзенскай вобласці, пагартаць старонкі мясцовага літаратурнага альманаха недастаткова. Таму адкладзіце на некалькі дзён свае справы і прыязджайце на Гродзеншчыну — паблукіце па тэматычных гарадскіх вулках, дакрануцца да старажытных муроў... Тутэйшае паветра — казачны подых часу — абавязкова дапаможа мастацкаму слову адгукнуцца ў вашым сэрцы.

У хуткім часе выданне абласнога літаратурнага альманаха «На Нёманскай хвалі» можна будзе ўбачыць на паліцах бібліятэк горада і вобласці. Запланаваны прэзентацыі ва ўстановах адукацыі і культуры. Жыццё рухаецца далей. Хваля набягае на хвалю. Як Бацька Нёман нясе свае бурныя воды ў далечыню, так і рака часу прыносіць нам усё новыя вобразы, матывы і сюжэты. А гэта значыць, традыцыям мастацкага слова на Гродзеншчыне жыць і развівацца.

Дзмітрый РАДЗІВОНЧЫК

Пад сценамі Каложы

Летась у Гродне пачылася свет манаграфія «Прынёманне: гісторыя і людзі ў нацыянальным і еўрапейскім кантэксце». Яе аўтары — доктар гістарычных навук, прафесар Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы Дзмітрый Караў і кандыдат гістарычных навук, дацэнт таго ж універсітэта Анастасія Дудзько. Манаграфія адметная тым, што навукоўцы паказалі ў ёй уклад розных асоб у даследаванні гісторыі Гродна і Гродзеншчыны.

У раздзеле «Прынёманне — гродзенскі субрэгіён: ад Старажытнай Русі да еўрапейскай «Нёман» паказаны асноўныя этапы ўзаемаадносін народаў, якія пражываюць на пэўнай тэрыторыі, у працэсе іх гістарычнага існавання. Раскрыта роля гістарычнай традыцыі ў фарміраванні этнастэрэатыпаў у адносінах народаў-суседзяў. Гродна паўстае як фарпост двухвеквай барышчы супраць крыважакоў, як цэнтр княства, што існавала ў XII — канцы XIII стагоддзяў. Варта адзначыць аб актыўнасці аўтараў, якія звяртаюцца да спрэчкі гісторыкаў аб лакалізацыі сталіцы Гарадзенскага княства. Па-майстэрску паказаны той час, калі гродзенскія князі кантралявалі гандлёвы шлях з Нёмана ў Дняпро. Аўтары бачаць у гэтым галоўны чынік росквіту княства.

Навукоўцы пераканаўча даказалі, што «другая палова XII стагоддзя была перыядам росквіту гродзенскай культуры, пра які сведчыць асабліва архітэктурны стыль, адзіным узорам, які дайшоў да нас, з'яўляецца Каложская царква ў Гродне».

У раздзеле «Гродна ў гісторыка-культурным ландшафце Еўропы (вехі гісторыі)» раскрыты ўплыў Магдэбургскага права на становленне горада. Прыводзіцца цікавы факт: «У 1540 г. каралева Бона пры пацвярджэнні магдэбургскага права ўказала войту і магістрату горада мець пачатку з гербам (казёл, які стаіць на задніх нагах і абрызае лазу). Пазней гербам горада стала выява алены з залатым крыжам паміж рагамі (алень св. Губерта)». Не менш адметна і тое, што аўтары даследаванні звяртаюць увагу на змяненне характару сацыяльна-палітычнага, эканамічнага

і культурнага развіцця Гродна пасля ўваходжання ў склад Расійскай імперыі: «На першы план выступае яго стратэгічнае значэнне як аднаго з прыгранічных апорных пунктаў заходніх рубяжоў імперыі». Было высветлена, чаму «вельмізныя рэсурсы, патрачаныя з 1912 г. на будаўніцтва абарончых збудаванняў вакол горада Гродна, якой-небудзь значнай ролі ў абароне горада ад германскіх войскаў не адыгралі».

Шмат адметнага можна знайсці ў раздзеле «У гістарычным цэнтры старога Гродна (XII—XVIII стст.)», дзе навукоўцы разважаюць аб унікальнасці Гродна як «аднаго з еўрапейскіх гарадоў са шматвядомага «радаводу» і бачаць яе «ў тым, што Гродна ўдалося захаваць на працягу дзесяці стагоддзяў істотна сваё гістарычнае «сэрца» — гісторыка-архітэктурнага спадчына XII—XVIII стст. Апошняе здаецца чудам, калі ўлічыць, пры якіх нярэдка трагічных абставінах (войнах, пажарах, не заўсёды прадуманых рэканструкцыях і перабудовах) мяняўся яго гісторыка-архітэктурны ландшафт». Аўтары адзначаюць: «...многае з гісторыка-культурнай спадчыны горада беззваротна сышло ў нябыт. Але крыніцы, якія захаваліся з XVI ст. (пісьмовыя, картаграфічныя і іконаграфічныя), гістарычная тапаніміка Гродна дазваляюць нам хоць і з вядомым «набліжэннем» рэканструаваць працэс творэння асноўных гісторыка-архітэктурных дамінантаў гарадскога «ансамбля»».

Кніга прызначана шырокаму колу тых, хто цікавіцца гісторыяй роднага краю.
Міхаіл СТРАЛЕЦ

Свято і свет прыроды

Паэмы бываюць розныя: лірычныя, эпічныя, лірыка-эпічныя, сатырычныя. Ды і іншыя. Рыбацкая ж паэма — адна. Менавіта так — «рыбацкая паэма» — вызначыў Кастусь Кірэнка жанр свайго твора «Вандроўнае шчасце», які выйшаў у Выдавецкім доме «Звязда».

Нечакана і тое, што напісаны ён прозай. На першы погляд, такое спалучэнне — проза і паэма — у нечым надуманае. Аднак усе сумненні адпадаюць, калі пачынаеш творчы тэкст. Сапраўды, гэта паэзія. Ужо хоць бы таму, што напісана паэтам, а сапраўдны паэт, менавіта такім і быў Кастусь Ціханавіч, і ў прозе застаецца ім. Асабліва тады, калі прамаўляе аб тым, што сэрцу дорага і душы ўсцешна. А гэта якраз такі выпадак. У «Вандроўным шчасці» ён расказвае пра сваё захапленне рыбалкай, якое пранёс з гадоў маленства праз усё жыццё.

«Калі і як гэта адбылося?» — задае пытанне ў самым пачатку «рыбацкай паэмы», — і працягвае:

«За прамыянымі малямі маленства схваўся ў сінх незбудках духмяны стромісты бераг, пераліваецца, вызвоньвае песню лета задумны Сож; і нешта такое роднае, такое бясконца дарагое раптам прынясе далёкі ўспамін, што сэрца ажно заные і балюча зашчыміць, нібыта забайца: а можа, тое ўсё лепшае ўжо даўно аджыло, даўно страчана...»

Дзіўна... Далібог дзіўна...

Хіба ж такое можа стацца, каб аджыло самае дарагое?..»

Канешне, не. Столькі згадак, што ніколі не забываюцца... Гэтулькі ўражанняў, якія, прыжмур толькі вочы, і яны паўстаюць перад табой, як на далоні. Да драбніц бачыш даўно знаёмае, але кожным разам прыадкрываеш яго для сябе і па-новаму. Бо назаўсёды «прышло ў душу адчуванне, што ты — жывая часцінка сваіх светлых рачных абшараў, сваіх сонечных і грывотных небасхілаў, сваіх патаемных сцяжынак-пуцявінак да самага шчаслівага берага».

Гэтая «жывая часцінка» аднасці з прыродай паступова, старонка за старонкай, аб'ядноўваецца ў адно важнае і важнае паняцце — памяць. Праяўляецца яна ў адносінах да маці і жонкі, да сваіх дзяцей... Да ўсіх, з кім сябраваў і каму даваў. І, канешне, да любай Радзімы, цяпло якой адчуваецца пастаянна. «Вандроўнае шчасце» пісалася не толькі для дарослых, але і для дзяцей. Было б добра, калі б з ім пазнаёмілася як мага больш гарадскіх хлопчыкаў і дзяўчынак. Уваходзячы ў жыццё,

яны не заўсёды могуць па-сапраўднаму далучыцца да характава прыроды. Хіба што наведваюцца да сваякоў у вёску ці адпачываючы ў розных летніках.

У кнізе ж Кастуся Ціханавіча свет і святло яе асабліва дзівосныя і ўражальныя, а яшчэ па-сапраўднаму паэтычныя, бо чалавек творчы можа заўважыць і адчуць тое, што звычайныя людзі — не заўсёды. Калі ж гэта паэт... Ды навошта шмат казаць, лепш чытаць. Адметнасць «Вандроўнага шчасця» і ў тым, што ў «паэме» шмат пазнавальнасці. Пра многія рэкі расказваецца. Вялікія і малыя — яны свайго роду героі гэтага твора. Увагу аўтара прыцягваюць Свіслач, Балачанка, Бярэзіна, Дзвіна і самая маленькая рачулка, якая не заўсёды і называе. А яшчэ знаёміцца з дзясяткамі розных рыб. І пра кожную апавядаецца з такім веданнем, нібы прыведзеныя звесткі чэрпаеш з энцыклапедыі па прыродзе. Але абавязкова падмацаваны прыкладамі з уласных назіранняў.

Паколькі кніга пісалася з жаданнем расказаць пра «няўрымлівых шукальнікаў непрызнанага рыбацкага шчасця, якое ведае і шануе толькі той, хто адчуў яго ў сваёй душы, для непаседлівых вандроўнікаў, улюбёных у кожную травіну пад бруістым рачным струменем, у кожны жывы подых роднага наваколля», то можна напактаць і выразны характарыстыкі асобных з іх. Сёй-той рыбак — з кагорты дзівакоў. Толькі дзівацтва гэтае асаблівага роду. Нават калі гучыць несусветная мана, яна не адштурхоўвае. Верыць жа чалавек у тое, што прамаўляе. Не можа не верыць, бо ён... Канешне ж, ён рыбак:

«Але, уявіце, быў у мяне адзін знаёмы рыбакоў, які заўсёды дакладна ведаў, якая рыба ў яго сарвалася. Без ноткі гумару, зусім сур'ёзна, нават злучыўся, калі хто-небудзь паіскаў плячыма, гаварыў:

— От, бяда! От, бяда! Не давёў да берага двух шчупакоў. Адзін быў тры кілаграмы пяцьсот сорак сем грамаў, а другі — чатыры дзвесце».

А што ж. Калі байць, дык байць».

Калі ж сур'ёзна «байць», нельга забываць, што захапленне рыбалкай — гэта і той асаблівы стан душы, пры якім часам толькі згадка пра яе — хай сабе і выпадковая, праз нейкую дробязь — здатна ўзняць настроі. Прынамсі, Кастусь Ціханавіч прыгадвае, як часам шматслое на розных сходах псаваля настроі: «І раптам намагаеш у кішэні зморшчанаю, сослоху на цвярдшых гарошыну... Дзіва... І як толькі туды запала. Але якім паратункам знайшлася яна табе зараз — кожнай жылкай адчуваеш, як вызваляешся ад душнай тлуннасці гаварыліны, ад прамоўленай

нуды. Дастаеш гарошыну з кішэні, няўцям для суседзяў, усміхаешся ад няцярпнай прагі новых паходаў, і вось ужо замест патоку, што льецца з трыбуны, — як жывая забурліць перад вачамі празрыстымі струменямі Бяроза...»

Апавядаючы ж пра рыбалку і рыбакоў, ён зрабіў добрую паслугу і тым, хто ніколі не рыбаліў. Магчыма, пасля знаёмства з «рыбацкай паэмай», каму-небудзь і самому захацацца паспытаць «вандроўнага шчасця». Але нават і тады, калі ён не паспяшаецца набыць вуду, як і ўсё іншае, без чаго гэты занятак немагчымы, перагорне апошняю старонку кнігі з найвялікшым задавальненнем. Не толькі таму, што, як справядліва лічыць Уладзімір Гіламедаў (гэтае меркаванне доктара філалагічных навук, акадэміка Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, заслужанага дзеяча культуры Беларусі вынесена на чацвёртую старонку вокладкі), ««Вандроўнае шчасце» — своеасаблівае эсэ, дзе ёсць добрыя, удыячныя словы пра бацькоў, праўдзівыя ўспаміны пра вайну, усхваляваныя нататкі пра знаёмых, сяброў. Гэта — вельмі арыгінальны твор, твор непаўгорны, другога такога ў беларускай літаратуры няма».

Ёсць і іншая, не менш важная прычына. Быццам найважнейшым перад сабой апавядальніка, які адчувае само дыханне прыроды і сам ёю дышае. А ў ім, дыханні гэтым, прысутнасць не адных насельніцў нашых рэк, вадаёмаў. Калі глядзец шырэй, то і ўсяго жывога на зямлі, а праз яго — і ўсведамленне таго, наколькі цудоўная наша краіна Беларусь. Яшчэ лепш уявіць гэта дазваляюць пейзажы, занатаваныя фотамаістрамі Уладзіславам Цыдзікам і Уладзімірам Шафаранкам. Змешчаны і здымкі з асабістага архіва Кастуся Кірэнкі. Дзякуючы ілюстрацыям, гэтае выданне ўспрымаецца не проста як кніга, а як кніга-альбом.

Асабліва задавальненне ад знаёмства з ім атрымаюць тыя, хто ведаў Кастуся Ціханавіча асабіста, а з яго «Вандроўным шчасцем» пазнаёміўся яшчэ па першым выданні ў 1977 годзе. Цяпер, перачытваючы твор, нібы бачыш яго перад сабой — цудоўнага пісьменніка і не менш цудоўнага чалавека. Чуеш яго голас, прыслухоўваешся да яго разваг, усё болей і больш упэўніваешся, што за знешняй строгаасцю хавалася тая дабрыва, якая не даецца тым, хто, як быццам і душа-чалавек, а ў сапраўднасці за пазухай хавае камень. Некалі прамоўленае Кастусём Кірэнкам у нечым успрымаеш і сваім. Як і гэтыя радкі:

*Я захварэў на пах лясных сутонняў —
З дымком слязы смалістай на карчах.
І гэтак, мусіць,
нават і пры сконе
Зазіхаціць, засвеціцца ў вачах...*

Язэп ЛІТВІНОВІЧ

Унісон Слова ды Музыкі

У выдавецтве «Чатыры чвэрці» пачыла свет новае паэтычнае выданне Валянціны Паліканінай «Вылячэнне вернасцю». У кнігу ўвашлі вершы, напісаныя ў 2020—2021 гг. Яны, быццам люстэрка, дасканала адлюстроўваюць светаадчуванне аўтара і адпавядаюць выклікам часу. Паэтэса ў адным сваім інтэрв'ю адзначыла: «Мая творчасць — вынік неабякавасці да свету, да людзей, да гісторыі, да культуры». Паэзія — гэтаму пацвярджэнне.

Валянціна Паліканіна — член Саюза пісьменнікаў Беларусі, Саюза расійскіх пісьменнікаў і Міжнароднай федэрацыі рускамоўных пісьменнікаў, лаўрэат спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, шматлікіх рэспубліканскіх і міжнародных літаратурных прэмій. Галоўнае, што вылучае паэзію В. Паліканінай у агульнай плыні, — гэта непадкупная шчырасць і спектр пацучаў, якія чытач перажывае. Першыя вершы паэтэсы былі апублікаваны ў 1994 годзе. З таго часу выйшаў шмат зборнікаў, у тым ліку і «Вылячэнне вернасцю». Апошні падкрэслівае сталасць індывідуальнай аўтарскай манеры, адсутнасць пераймальнасці, пазнавальны мяккі голас аўтара, які званочкам гучыць ва ўсёй паэзіі В. Паліканінай.

Імпануе не толькі высокая культура пісьма, але і глыбокая духоўнасць аўтара, імкненне дайсці да сутнасці, магутная

сіла духу, праяўленне характару, насычаная метафарычнасць лірыкі. У апошніх вершах В. Паліканінай выразна назіраецца асэнсаванне непарыўнай сувязі музыкі і слова. Паэтэса часта трансліруе гэта:

*У Слова — вечныя права:
Парыць над мірам сінёй тшціцвай.
Вываюць к музыке слова,
Чтоб сердцем с ней соединиться.*

Паэзія В. Паліканінай надзвычай меладычная, лаканічная і пяшчотная. Нядзіўна, што на многія вершы напісана музыка, і наадварот: калі Вялянціне Пятроўне падабаецца мелодыя, яна піша на яе словы. У гэтым і праяўляецца сувязь і адзінства музыкі і слова. У музыцы паэтэса бачыць выратаванне душы:

*Надмирны звуку клавиши, струны.
У них дорога к вечности — прямая.
Мягки ладони музыки, нежны,
Они к вершинам души поднимают.*

Тонкая і насычаная метафарычнасць слова ўражае. Толькі глыбокі і таленавіты чалавек можа так пацучава і ўзрушана адчуваць з'явы: «Жемчужныя волны мелодичных рек // В них шелковистость самых зыбких тканей // Как в лоне материнском человек // Легко плывущий в водах музыкальных».

Немагчыма не заўважыць уражальнае прадказанне. Хаця вершы былі напісаны раней, аднак не пакідае адчування, што «даспявалі» да сённяшняга дня

і менавіта цяпер надзвычай актуальныя. У іх — спрадвечнае: барацьба добра і зла, праяўленне сілы духу чалавека, пошукі веры, праўды, любові і кахання:

*Век разделений правды, веры...
К гордыне кривда привела.
Беда всемирного размера
Пронзает душу, как стрела.
...
Глядишь на мир сквозь эту призму,
Пред близким чувствуя вину,
Меня ротом эгоизма
На состраданья тишины.*

Кожны верш — крык душы. З аўтарам чытач пражывае радасць, сум, гора, шчасце, іронію, тугу па родным доме, дзцінстве. Тэма малой радзімы з'яўляецца адной з вызначальных у творчасці В. Паліканінай. Шмат вершаў прысвечана бацькоўскаму дому, родным людзям, зямлі, якая ўзраціла яе. Кожнае слова прасякнута замілаваннем, трапяткоў любобу і шчырасцю: «Весь прошлый мир из добрых мыслей соткан. // Дух детства жив, // Предание старо. // И до сих пор родительские окна // Как очи ближних с четырёх сторон».

Тонка адчуваючы падзеі, што адбываюцца ў свеце, аўтар трансліруе свае перажыванні ў вершах. Хвалюецца пра надзею, з асцярогай глядзіць у будучыню. Мінулыя два гады выпалі на актыўныя хвалі пандэміі каранавіруса. У гэтыя ж гады і былі напісаны вершы, якія ўвашлі ў зборнік. Таму ў многіх з іх Паліканіна адчувае агульначалавечае гора:

*Невосполнимые утраты,
И, как на фронте, стон и боль.
И день свой люди в маскахатах
Встречают, как последний бой.*

Аднак скразныя хрысціянскія матывы падбадзёрваюць чытача, натхняюць звяртацца да веры і спадыяцця на лепшае.

Паэзія Валянціны Паліканінай — крыніца, з якой бясконца можна чэрпаць новае і адкрываць для сябе іншыя глыбіні. У вершах акумулюецца магутная энергія, што спалучаецца з філасофскім пранікненнем у сутнасць нашага жыцця. Прэзентацыя кнігі вершаў «Вылячэнне вернасцю» адбылася ў Цэнтральнай бібліятэцы імя Янкі Купалы ў межах музычна-паэтычнага вечара «На далонях музыкі і слова». Панавала святотная атмасфера, таму што сулгуча прыгожага слова і музыкі — заўсёды свята.

Дзіяна КАЗІМІРЧЫК

Змітрок МАРОЗАЎ

Радаўніца

На могільках сон мёртвых не будзіце
Ні звычайным словам, ні малітвай шчырай,
Памерлых душы моўчкі памяніце,
Што адляцелі ў незваротны вырай.

* * *

Я чую голас твайго сэрца,
Ён зліўся з голасам майым,
Бо мы з табой — адзінаверцы
На гэтым свеце і на тым.
Твая самотная магіла
Навекі заручыла нас,
Бо ты мяне не адпусціла...
Не разлучае сэрцы час.

* * *

Дзевяць месяцаў ты памірала
Да спаткання з радзіннай вясной...
Дзевяць месяцаў прыручала
Ты мяне да смерці сваёй.

* * *

Было жыццё — вясна спявала
Жывымі вуснамі лісця,
І ты ёй ціха паднявала...
Няма цябе — няма жыцця.

* * *

Не падняць мне цябе.
Ды забыць немагчыма
Нашы стрэчы ля шлюбных бяроз.
Уялядаюся ў свет я тваімі вачыма, —
Мае вочы аслеплі ад слёз.

Я чую голас твайго сэрца...

У вянок маёй незабыўнай Таццяне

* * *

З начы мне п'яе калыханку
Доля твая — папалуха,
У золкай пасцелі да ранку
Я ў сне абдымаю падушку.

* * *

Зорнай ноччу я чую
Голас твой.
Я сябе не шкадую —
Ты са мной.
Шлях астатні мой золкі.
Ты адна
Свеціш мне з дальняй зоркі
Давідна.

Продкам

У лепшы свет пайшлі,
Ляглі ў зямлю сырую.
Адзін на ўсёй зямлі
Я вас цяпер шкадую.

* * *

Жыццё бясконцае, як вечнасць,
Дзе мы без жалю палім дні...
А смерць — такая недарэчнасць
У нашай тлумнай мітусні.

* * *

Цябе не стала. Ды твае цюльпаны
Расквітнелі, як мінула вясной.
І ты зноў са мной.

* * *

Колькі дзён пражыта-перажыта,
Кожны з іх даўжэй за год жыцця...
Без цябе дажну я наша жыта
На палетку вечным небяцця.
А калі наваліцца знямога
На мяне часінаю начной,
Папрашу я даравання ў Бога,
Прыгарнуцца да цябе душой.

* * *

Час — лепшы лекар...
Яе не ўбачу большіш...

Кажу ўсім без прыкрас:
«Больш гоіць толькі боль,
Ён — лекар, а не час!»

Чытаючы вечную кнігу

Жыву і кланяюся Творцу.
Чытаю мудрыя тамы, —
Прыроды вечнай суразмоўца,
Хоць сам з прыходу ў Свет — нямы.
Я слухаю жывыя душы,
Што энцэпуца з душой маёй,
Баюся шэптам не парушыць
Прыроды мудрай сунакой.

Галубіная вясна

Чаму душа мая хвалюецца,
Чым так узрушана яна?
Галубка з голубам цалуюцца
Каля вясновага акна.
Як імат у іх замілаванасці,
Пяшчоты, ласкі незямной
І маладой зачараванасці
Прыродой, сонейкам, вясной.

Люляе маці немаўля...

Вясной аблашчана ралля.
Люляе маці немаўля,
Хіне малое да грудзей,
Каб засланіць ад злых завей,
Ад бур свіццовых і агню.
І моўчкі моліць цішыню
Вачмі пакутніцы святой...
Зямля аблашчана вясной,
Спакоем дышае ралля.

* * *

Калі мая душа сумуе
І не знаходзіць спарыша,
Яе паэзія ратуе.
І прагне зноў мая душа
Адчуць раллі вясновай подых,
Пачуць запеўку жаўрука...

Паэзія жывой прыроды
Стварае музыку радка.

Слова

Слова — мая малітва.
Слова — мая душа.
Ім, як Хрыстос, прыбіты
Я да свайго крыжа.

* * *

Не зачыняйце дзверы на замок
Кіж ля іх — куды больш чалавечы,
Калі ад хаты адышлі на крок,
Тым больш, калі сыходзіце навечна.

Памінальная малітва

(дыттых)

1

Квітнее сад. Як гожа
Звініць маёвы верш!..
Як добра, што Ты, Божа,
У маёй душы жывеши.
Вішнёвая пароша
Аблашчыла раллю.
Любі мяне, мой Божа,
Як я Цябе люблю.
Гне долу долі ноша.
Мацуй мяне, мацуй,
Мой міласэрны Божа,
Я веру!.. І даруй!..

2

Даруй мне, Божа! Гай п'яе і поле,
Маёвы сад квітнее гэтак гожа...
Ды я Яе не ўбачу ўжо ніколі...
Даруй мне, Божа!
Салоўка ў бэзе будзіць ранак весні,
Душу хвалюе, радуе, трывожыць,
Бо я не склаўу Ёй самай лепшай песні...
Даруй мне, Божа!
Радзей знаходжу і часцей губляю.
Не муліць мае плечы долі ноша,
Бо я Яе, вясновую, кахаю...
Даруй мне, Божа!..

Сяргей ПАНІЗЬНІК

* * *

Спынілася Імгенне ў насяцрозе:
«Прыўкраснае хто ўмее спасцігаць?»
... Брыдотамі мы намасцілі гаць,
грахоўнасуо свай: «мацьперамаць...»

Мне б супыніць Імгенне — на маленне:
— Прашу Душы маланкавае ўменне
люстэркам прыгажосці стаць!

* * *

Не зварухнуўся аркушык паперы.
І прывіды не стукаліся ў дзверы
ні ў паралельным свеце, ні ў тутэйшым.
Ніхто з сяброў не кінуўся на вершы.
Каб не ззубіць дыханне трапяткое, —
агучваю не словы, не радкі —
завершыкі. А што гэта такое?
Перадаецца нешта гаваркое
в а ч ы м а, разам з поціскам рукі.

* * *

У Бога дзве далоні — Дзень і Ноч.
Прыходзіць ноч, нясе далонь да лона, —
і я схіляю голаў для паклона,
каб новы дзень мой не прабег наўзбоч.
А дакранецца додня далана —
прымаю дабраслаўненне дня...
Зноў радуецца сонейка карона.

* * *

Калі б не сонца — засень
вятрылася ў гняздо.
Калі б не ліпа — асень,
калі б не я, то хто
пад сонца стаў, пад вецер
і месяца на планеце
прытульнае агледзеў?
Быў родны дом з Хрыстом,
з Яго крыжом-наследдзем,
з Вялікаднем-прасвеццем...
...Ішоў з бязвернай клеці
ў Яго бязмерны Дом.

* * *

Знаёмцаў незабытых пераняць —
на цеціву напятую наткнуцца:
— Вы — у цялосці,
родненькія людцы?
Мае таксама костачкі звіняць...
Журчыць дражліва Босая вада.
Стаіць на строме той жа
кот лавушчы...

Гадамі зараслі мы ў гарадах, —
але ад прастрані і чуткай і відушчай
не засланіла побытная пушча.
І Босая вада заве: — Айда!

* * *

Мой Травень — схрон.
Упоравень высокіх крон,
дзе лета распасцёрты абдымкі, —
складае вершы ён?
Ды не! Сам дастае са скрынкі.
У Травеня я толькі паітальён.

* * *

Дзякло за хлеб і за паленьок нясмачны.
За злюбкі, за nelaды — дзякло.
За глыбіню і ўзлёт жыцця я ўдзячны:
яно і калыхала, і пнякло.
Сплаціў за тое,
што са мной было, —
і з будучыняй не буду мець разладу:
не траплю недацёпам у сіло, —
не падпаду пад чорную расплату.

Казімір КАМЕЙША

Б'юлі лагодны і цёплы сакавік. Ды не пагадзіўся з гэтым яго старэйшы брат красавік. І пачаў ён вытараць усё тое, на што не адважыўся яго папярэднік. Тут жа і кажух студзеньскі апануў, і пра снежную коўдру ўспомніў, і парасон запатрабаваў. І наламаў нямаля дроў у лесе. Прагнаў з вясковага дварышча ў хату і мяне. І я сяджу, сумна гляджу ў акно ды запіваю свой смутак свежым бярозавікам, дзеля якога і ехаў сюды, у пушчу. Зямлі пакуль халадна, акрамя ўвішнага чыстацелу, яшчэ нічога зялёнага з яе не вытыралася. Нават не паказвала сваім мышыным вухам крапіва каля плоту, не спрабавала праткнуцца шчаўе. І пакуль вецер лёгка прабіраецца пад маю зімовую капоту, ніхто яшчэ не пытаецца ў мяне, як заўтра трэба апранацца. Заўтра красавік яшчэ адным сваім крокам мусіць праціснуцца ў вясну. Прылятаў з амшару дзяцел, бліснуў усёй пярэстасцю абветранага апярэння каля самага акна, прысеў на яблыню-антонаўку, дзеўбануў разоў пару па кары ствала, паскакаў па галінах і недзе адразу згубіўся у голым і халодным садзе. Дзесці, на самым дне шпакоўніцы, утапіўся і вугляністы шпак. Пад мароз ды холад неахвотна цячэ і бярозавік. Мала яшчэ вачам таго, чым можна было б здзіўляцца. Але як добра, што ёсць мудрае вясковае акно. І вялікі горад не бачыць таго, што відаць мне кожны дзень праз яго чатыры старонкі-шыбіны. Чатыры старонкі — гэта чатыры пары года. Хай сабе на першай старонцы яшчэ крыху і зімна, ды ўсе праўкі ў календары вясны і на гэты раз даручым ёй самой.

Шукаючы нечага мудрага, наткнуўся і на такое: «Калі ёсць дзве дарогі — трэба шукаць трэцюю, а ісці толькі па чацвёртай!». І надта ўдзячны прынцып для тых, хто не церпіць падабенства.

У маіх Малых Навіках і пеўні спяваюць, прыслухоўваючыся адзін да аднаго. Кукарэне прарэзліва і адрывіста адзін, ды і прыслухаецца, што той, бліжэйшы, суседскі, будзе спяваць. І потым, ужо гарачэй, ужо зусім па-іншаму, зацягне зноў сваё. І паспрабуў здагадацца, што тут: ці жаданне пераспяваць суседа, ці проста нейкае турботлівае перамаўленне спевамі наконт самой, такой загадкавай і нават не цёмнай ночы. Так яны вам і скажуць!.. У іх сваё...

Цяжка мне згаджацца з пісьменнікам, які баіцца глядзець праўдзе ў вочы і сам не жадае глядзець на ўсё сваімі вачыма, а таму ўсё шукае нейкай «прызмы». Магчыма, на жыццё і на ўсё жыццёвыя рэчы і прасцей глядзець праз тую гэтую «прызму», не трэба напружваць уласны зрок, высвечваць і збіраць тое, што часта рассыпана дробяззю дэталю і не заўсёды ляжыць на паверхні. І ці не штурхнаць ды задзенасцю вее ад той самай «прызмы»?

Не хочацца згаджацца мне і з тым, ужо трывалым перакананнем, што жыццё наша — гэта тэатр. А вось калі ў тэатры няма рэальна самога жыцця — гэта ўжо бяда тэатра. Гуляць у жыццё, вядома ж, можна, але на гэта дае нам дазвол толькі

Паміж кубкам і вуснамі

(з новых запісаў)

дзяцінства, разам з усімі цацкамі да гэтай нагоды. А ў тэатры трэба жыць. Як і наогул у літаратуры.

Учора да самых крупінак, да самых драбніц, да самага позняга вечара спланаваў свой новы дзень. На аркушы паперы нават атрымаўся цэлы сцэнар маіх заўтрашніх клопатаў. А раницію адчыніў дзверы ён, мой новы дзень, і пачаў тварыць сваё, крэслычы і ломачы ўсё, прыдумане мной надочы і даводзячы да слёз самога, такога разумнага. Бо з ім жа я не раіўся. А яму пцўёку выпісаў сам Бог.

Многія ў паэзіі прамаўляюць пяшчотным шэптам, іншыя — нападугаласа. А найлепш слухаць тых, хто прамаўляе на поўны голас. Але ёсць шмат і яшчэ адных, што збіваюцца на крык. Такіх мне шкада. Як гэта — крычаць свае вершы!

Не баюся сцвярджаць, што самыя смелыя і наймудрэйшыя думкі ўзнікаюць і знікаюць у паэта імгненна. Таму трэба быць пільным і мець заўсёды тое, чым

пошуку. Сёння нават магу патлумачыць усім зацікаўленым, што значыць той самы пошук. А гэта, калі ты кіруешся ў родны лес з добрым намерам збіраць тым грыбы ці ягады, а пачынаеш збіраць усюго толькі свае думкі. Хай не караюць цябе за гэта твае блізкія — сваё ты абавязкова збярэш. І добра, калі гэта будзе неруш.

Вядучы, жадаючы чарговы раз бліснуць сваім досціпам, даючы слова паэту, скажаў пра яго так: «Ён — гэта наш беларускі Ёўтушэнка!» Можна было заўважыць, што гэты камплімент дужа пакрыўдзіў паэта. Яно і зразумела: навошта ж чужой славай ды ўзмацняць іншую славу тасць? І сваёй бы хапіла. Так можна пакрыўдзіць і нашу айчынную грэчку, назваўшы яе беларускім рысам. Такое я чуў таксама.

Хлусня і праўда — не аднаго поля ягады. Ды і жывуць яны паасобку, хай часам і сыходзяцца. Бывае, што сьдудца, судакрануцца і дзве праўды. Тады адна з іх павіна стацца хлуснёй. А калі сыходзяцца дзве хлусні? Ніводная з іх, вядома ж, праўдай

Фота Кастуся Дробава.

можна іх злавіць і адправіць, куды і належыць — у вершы. Але ўсё ж спачатку — у запісоўнік. Для гэтага трэба мець з сабой заўсёды хоць нейкі агрызак алоўка ды нейкую ў дадатак да яго паперчыну. Усё сваё сьвядомае жыццё я толькі тым і займаюся, што палюю за тымі думкамі. А, упалаўшы, на чым толькі не запісаў іх: і на абрыўках газет, і на сурвэтках, і нейкіх квітках, і на папярочных пачках і запалкавых карабках; у школьных гады спісваў імі ўсе вокладкі падручнікаў. Пісаў нават на сваіх самых бедных і апошніх грашовых купюрах. Ганарарны бог толькі смяўся з гэтага марнага старання і нічога не дадаваў у мой худзенькі гаманец. Працуючы на Беларускім радыё, меў я звычайку вяртацца дамоў на сваю вуліцу імя паэта Райніса позна. Хацелася пасядзець з сябрамі не толькі за рэдакцыйным сталом, але і за больш веселяйшым сталом у кафэ «Чорныя скалы». А ў свой марудны трамвай № 3 садзіўся я ўжо ў добрым паэтычным настроі. І каб вы ведалі, якія трапныя і нечаканыя думкі безбілетнымі «зайцамі» трэсліся і грывелі разам са мной у тым трамваі! Няёмка было запісваць іх у перапоўненым вагоне, выцягваць з кішэні нейкі там шшытак і аловак. І я адсылаў іх на нейкую там палічку ў памяць. Ды пакуль ішоў лесапаркавай сцяжынай ад прыпынку да свайго дома, думкі мае бяследна недзе ўцікалі. Так і з'ехалі ад мяне незваротна тым трацім трамваем некалькі маіх паэтычных зборнікаў. І ніхто іх мне ўжо не верне. Шкадую... Але што зробіш: не запісанае не застаецца!

Вось такім чынам мацавалася трывадла звычайка майго няўсёднага паэтычнага

не станецца. Ці ж атрымаецца што салодкае, калі раптам сьдудца дзве гаркаты?!

Палю надвечар у сваім вясковым стаячку. Дровы — найбольш яловыя. Гарачы яны добра, але, пастрэльваючы, часам вуголле разлятаецца па ўсёй хаце. Бачачы пушчанцы ў гэтым і сваю прыкмету: вугалек стрэліць — госяць у хаце будзе. А мне гэтага і трэба. Я люблю гасцей. Гэтым разам падкінуў у агонь і паленца кляновае. І тут нешта на ім як закіпела, а потым і слёзы закапалі...
І згадалася адразу бацькава:
— Ніколі не рэжце клён ды бярозу вясною — будуць гарэць, але і будуць плакаць. Дайце дрэву выплакацца на пні.
Каму ж хочацца тых слёз! Добра, што самі дровы і нагадалі даўнюю бацькаву перасцярогу.

Восенню, ад'язджаючы ў горад, я скажаў свайму шпаку:
— Слухай, прылятай вясной, вось тады і пагамонім.
Мы толкам з ім так ні разу і не пагаварылі. Я не ведаў яшчэ, як перазімую, ці вернецца ён з выраю. Але вясной мы сустрэліся, а пагаманіць няма калі: ён заняўся сваёй хаткай, якую я яму пабудоваў, а я — сваёй, якую мне пабудоваў бацька. Падумалася: як гэта добра, што і ён, і я, што мы абодва жывём у сваіх хатах.

З длачэны ўсё, нават самае вялікае, змяняецца і выглядае зусім маленькім, як тыя кропка ці кропля ў моры. Толькі

гора ды бяда ў чалавека і здалёку, і зблізку аднолькавыя. Нават ніякі падман зроку ды часу не здатны іх зменшыць.

«У літаратуры застаецца не той, хто пакаіе ў ёй нейкі след, а той хто пакідае цэлую дарогу», — некалі ў нейкай спрэчцы сказалася і так. А прачытаўшы ў свой час кнігу пісьменніцкіх біяграфій «Пяцьдзесят чатыры дарогі» (1963), можна было нават радысна выгукнуць: «Якія мы ўсё ж багатыя! Сёння, калі тых «дарог» набралася добрае шматом'е, падумалася і гэтак: ці ўсё тое, што мы называем дарогай, ёсць дарога, можа, гэта толькі нейкі след? І гэтага нават нямаля. То і падумаць варта як след...

Школьнае заданне на дом. Гэтым разам настаўніца, улюбёная ў паэзію, запатрабавала напісаць верш пра пажарнага. Унук адразу кінуўся да дзеда-паэта. Якім бы патрабавалі ты ні быў дзед, хіба ён адмовіць свайму ўнуку? Прытварыўшыся пасрэдна-наіўным, ён выканаў заданне настаўніцы і ўнука. Вядома ж, настаўніца здагадалася, хто тут аўтар. А таму і выразіла крыху падірчыць дзедава самалюбства, паставіла яму не самую вышэйшую адзнаку. Можна толькі здагадвацца, як з тым заданнем справіліся астатнія бацькі ды дзяды-непаэты.

У дзеда-паэта некалі не было такой разумнай настаўніцы, на якую запатрабавала яго ўнуку. А калі б была? Тады б дзед хадзіў сёння не ў шэрагах паэтаў, а меў бы хутчэй за ўсё ранг пажарнага.

Не трэба ў жыцці баяцца нічога позняга: позніх зім і вёсен, позніх халадоў і цяпла, позняга снегу і дажджу, позніх вершаў і позняга каханьня... Калі яно знайшоў сілы, каб з'явіцца, успыхнуць, дык знойдзе сілы і паказаць сябе, нават не пабаіцца чыёйсьці ранняй зайздрасці. З'яўляецца ж усё-ўсёнькае ў свеце не для таго, каб хавацца, а каб паказаць і сцвярджаць сябе.

За што я люблю ровар? За тое, што на ім можна ездзіць ходзячы. Круціш педаль, а сам нібы ступаеш па зямлі нагамі. Гэты цуд яшчэ ўсё мала ацэнены чалавекам. А яго ні аўсом, ні бензінам не трэба карміць, няма патрэбы праходзіць тэх-агляд і правы кіроўчыя мець таксама... Гэта кажу вам я, стары раварыст, які ўсё яшчэ не можа злезці з рамы аўтамабіля.

Ужо нямаглы бацька, лежачы ў ложка, пытаецца ў свайго «надта ўтрапёнага» сына:
— Скажы, Уладзік, ці злаваўся ты, як я цябе некалі сцябаў дзягай ды ставіў у куц на грэчку?
— Ну, злаваўся... А ты б на маім месцы не злаваўся?..
— А што хоць думаў тады?
— Думаў, выраст, дык я табе прыпомню ўсё гэта. А вырас — дык усё і прайшло. Часам думаю, можа, і мала было яшчэ...
— Ну, калі так думаеш, значыць хапіла... Тады дай ты мне таго самага, гара-чынькага, ды каб з ледніка...

Смешна назіраць за чалавекам, які ўсё спрабуе дагнаць сваю прыстойнасць, якая збегла ад яго, яшчэ не нарадзіўшыся.

Хай сабе і хіцёр Зміцер, і Саўка не дурны, але ёсць яшчэ і Панас, які і вырашыць усё і без нас.

Лепш падаць з бацькоўскага даху, чым з чужога неба. Бо свая кашуля заўсёды бліжэй да цела, а свая вышыня бліжэй да зямлі.

Адзін з першапраходцаў

У 1970 годзе я, аспірант Інстытута гісторыі, сустраўся з віцэ-прэзідэнтам АН БССР Кандратам Крапівой. Заўважыўшы, што ў яго добры настрой, спытаў:

— Калі перанесціся ў 1920-я гады, хто з беларускіх пісьменнікаў Вам запомніўся больш за ўсё?

Трохі падумаўшы, Кандрат Кандратавіч адказаў:

— Янка Купала, Міхась Чарот і Язэп Пушча.

Сапраўды, у 20-х і ў другой палове 50-х — першай палове 60-х гадоў імя арыгінальнага паэта, літаратурнага крытыка і перакладчыка Язэпа Пушчы было добра вядома чытачам. Па перакананні Людмілы Мазанік, ён «свайёй творчасцю маніфеставаў прыход у беларускую літаратуру самабытнай узвышай паззіі — мастацтва смелага творчага пошуку, праніклівай думкі, мастацтва, якое вырастала на глебе традыцый і засваення вопыту сусветнай класікі». Аlesь Звонак адзначаў: «Язэп Пушча пераважна паэт-лірык, хоць і з'яўляецца аўтарам не адной добрай паэмы. Таму і душа яго найбольш поўна раскрываецца ў лірычнай паззіі. А лірычны герой яе — наш добры друг, наш малады сучаснік, поўны энергіі, творчых імкненняў, высокіх і чыстых, карацей кажучы, такі, якім быў яго творца — паэт Язэп Пушча».

Штрыхі біяграфіі

Малая радзіма паэта — вёска Каралішчавічы, цяпер Мінскага раёна. Нарадзіўся 20 мая 1902 года ў сялянскай сям'і Паўла і Антаніны (Міхаліны) Пляшчынскіх. З дванаццаці гадоў быў пастухом, а падросшы — баранавалокам, аратым, касцом. Па яго словах, «у касьбе амаль не адставаў ад дарослых». У 1913 годзе закончыў Каралішчанскае народнае вучылішча, а ў жніўні 1915 года быў залічаны вучнем 2-га класа Мінскага вышэйшага пачатковага вучылішча. Аднак з-за набліжэння фронту і падрыхтоўкі да эвакуацыі вучоба не пачыналася.

Вучыцца давялося ў перыяд Лютаўскай і Кастрычніцкай рэвалюцый, а таксама Грамадзянскай вайны. Скончыўшы Мінскае рэальнае вучылішча, вучыўся на курсах беларусазнаўства Наркамсветы БССР. У 1925—1927 гадах на педагагічным факультэце Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, а вясенню 1927 года з дапамогай Наркамсветы перавёўся ў Ленінградскі ўніверсітэт. Нават прызначылі персанальную стypендыю. Па адных крыніцах, пакінуў вучобу на чацвёртым курсе. Па другіх — у 1929 годзе завяршыў чатыры курсы, па трэціх — скончыў ўніверсітэт.

На педфаку быў сакратаром літаратурнай камісіі Інстытута беларускай культуры, прымаў удзел у падрыхтоўцы першага выдання Збору твораў Максіма Багдановіча. У 1929—1930 гадах — стільрэдактар у Белдзяржвыдавешце. Стаў адным з заснавальнікаў літаратурных аб'яднанняў «Маладняк» і «Узвышша». У свой час нават лічыўся тэарэтыкам маладнякоўцаў. Аднак арыштавалі па справе так званага «Саюза вызвалення Беларусі», прыгаварылі да 5 гадоў высылкі. Працаваў бухгалтарам лясгаса ў горадзе Шадрынску на Урале. Вызвалены 14 ліпеня 1935 года, з-за хваробы пераехаў на поўдзень. Быў бухгалтарам у вінаградарскім саўгасе «Джэмэты» каля Анапы. Пасля настаўнічаў на Уладзіміршчыне.

У пачатку Вялікай Айчыннай вайны прызваны ў Чырвоную армію, вучыўся ў ваенным вучылішчы, але неўзабаве па стане здароўя дэмабілізавалі. Вярнуўся на ранейшую працу — дырэктар Чаадаеўскай сярэдняй школы. Яму было прысвоена ганаровае званне заслужанага настаўніка РСФСР. Двойчы наведваў Беларусь, а 19 ліпеня 1958 года з сям'ёй назаўсёды пераехаў у Мінск.

У пошуку сябе

Язэп Пушча прайшоў складаную ідэйна-творчую эвалюцыю. У яго біяграфіі выразна акрэсліваюцца два асноўныя перыяды. Першы — 1920-я, другі — другая палова 1950-х — першая

палова 1960 гадоў. У першы перыяд гэта малады паэт, які шукае свайго героя, тэму, выпрабуе ўласную, адметную мастакоўскую манеру, стыль, у другі — прымудроны жыццём чалавек, які пераадолеў многія перашкоды і нягоды, якому ўжо вядомы многія «сакрэты» паззіі.

Яго першыя вершы з'явіліся ў друку ў 1922 годзе. Тагачасны псеўданім — Лясун. Праз год былі апублікаваны «Летні вечар», «КСМ на дэманстрацыі» («Маладняк», № 1), «Новы дзень» («Польмя», № 3—4) (пад прозвішчам Я. Пляшчынскі), «Смелым крокам» («Польмя», № 5—6) (пад псеўданімам Лясун, апавяданне «Багатай куццёй») («Голос революционного студенчества», № 2) (пад псеўданімам Лясун). Хутка з'явіліся і кнігі: «Раніца рыкае» (1925), «Vita» (1926), «Дні вясны» (1927). Сярод ранніх твораў Язэпа Пушчы вылучаюцца ўсхваляваныя, глыбока патрыятычныя творы аб роднай зямлі, аб Беларусі («Не сніў, не думаў, не гадаў», «Як любя тут», «Чаму так сэрца любіць» і інш.). Многія вершы маюць у сабе народную песенную аснову: «Не пагасла», «Ой, за лугам ды пад лесам», «Песня сонцу».

Гуманістычнымі імкненнямі прасякнуты паэмы «Песня вайны» (1927—1928), «Цень консула», «Крывавы плакат» (у пазнейшай рэдакцыі «Крывавы год»), прысвечаныя трагічным падзеям Першай сусветнай і Грамадзянскай войнаў. У паэме «Сад вятроў» (1930) Язэп Паўлавіч адмаўляецца ад сваіх ранейшых «сумных» вершаў, заяўляе аб жаданні пісаць па-новаму, бадзёра і жыццерадасна. Ён добра ўсведамляе, што «дзень стары спывае ціхім бродам», што «нам новае тварыць напісана ад роду». Як паэт Язэп Пушча нарадзіўся ў гоме рэвалюцыі са «словам радасці вялікай. І гэтай радасцю цяпер поўніцца яго душа. Ён гнеўна бічы мяшчанства, для якога адзінае правіла — «карысьць ва ўсім», нежаданне бачыць далей сваіх «ціхіх завулкаў».

Талент сталы — шматгранны

У пасляваенныя дзесяцігоддзі напісаны дзве паэмы «Бор шуміць» (1947) і «Людвіся» (1959, 1968), прысвечаныя гераічнай барацьбе савецкага народа супраць нямецкіх акупантаў у гады Вялікай Айчыннай вайны, і вершаваная казка для дзяцей «На Бабрыцы» (1960).

У яго былі такія дэвіз: «Паэты — сумленне народа, заўсёды і ўсюды з ім поплеч». Вернасьць гэтаму ён сцвердзіў сваім жыццём і творчасцю. У Год гістарычнай памяці вельмі актуальна і сімвалічна гучыць эпіграф да паэмы «Людвіся»:

Фотас саіма jeff1348.wixsite.com

Язэп Пушча, 1929 г.

*Няём народам вызваленне,
Фашызму смерць, вайне канец,
Не раз успомняць пакаленні
І Асвятніцы, і Трасцянец.*

Трагедыя лагера смерці ў Трасцянец прайшла болей праз яго сэрца, як і ўся вайна. Радасць ж выклікала квітнеючая Беларусь. Вабілі яе неабсяжныя прасторы, складаліся ўрачыстыя гімны («Песня песеня», «Прыпаў я да крыніцы»). Верш «Радзіма» гучыць як шырае прызнанне ў любові да роднага краю, да той зямлі, што дала мужнасць і падтрымку, веру ў творчы сілы народа.

*Люблю крыніцы зорныя твае,
І шлохі зялёныя лясныя.
І сцены салаўіныя твае,
І першыя расіны на траве,
І рэчанькі ў лузе веснавыя.*

Язэп Пушча любіваўся красою, вечнай маладосцю Мінска:

*Як спеў зямлі вясною,
На яе ўсё, не ў сне:
Чудоўнаю красою
Здзіўляе Мінск мяне.*

Каляж Святаньы Таргонскай.

Лірыка Язэпа Пушчы лёгка класіфікавалася на музыку. Песні на яго вершы напісалі П. Падкавыраў, Ю. Семанька, І. Барануўская.

Па сёння не страцілі сваёй актуальнасці і палемічныя артыкулы Язэпа Паўлавіча «Вобраз у беларускай паззіі», «Да тэарэтычнага абаснавання маладнякізму і аб выніках крытыкі» і «У абарону маладой паззіі», напісаныя ў час трэцяга круга-перыяду.

3 Купалам паяднаны

Праз паўтара месяца пасля 120-годдзя Язэпа Паўлавіча — 7 ліпеня 2022 года наш народ будзе адзначаць 140-годдзе

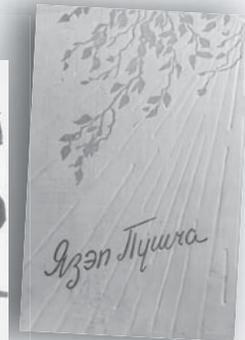
народнага песняра Янкі Купалы. Хоць гэта каротка спыніцца на іх сувязях і ўзаемаадносінах. Першай прачытанай беларускамоўнай кнігай 16-гадовага Язэпа быў зборнік «Шляхам жыцця». Пазнаёмліся на курсах беларусазнаўства, калі слухаў творы Івана Дамінікавіча ў аўтарскім выкананні. Будучы членам «Маладняка», часта сустракаўся з ім, бываў на яго кватэры, чытаў яму свае вершы. 23 чэрвеня 1925 года на агульнааграадскім вечары ў Мінску, прысвечаным 20-годдзю літаратурнай дзейнасці Янкі Купалы, выступіў з дакладам аб яго творчасці.

Лірыка Язэпа Паўлавіча, асабліва 1920—1930 гадоў, была ў многім блізкай Купалавай творчасці гэтага перыяду. Аб захапленні ёю, яе глыбокай народнасці і неўміручасці паззіі, глыбокім інтэрнацыяналізмам, значэнні для беларускай культуры, павазе да песняра сведчаць вершы «Янку Купалу», «У музеі Янкі Купалы», «Поплеч Пушкі і Купала». У песні «Купалава зязюля» з цыкла «У фашысцкай няволі» гучаць купалаўскія матывы, вера ў перамогу над германскім нацызмам.

Некаторым чытачам «ЛіМа» вядомы фотаздымак 1926 года, дзе сярод беларускіх пісьменнікаў, знятых з латышскім паэтам і драматургам Янам Райнісам, сфатаграфаваны Янка Купала і Язэп Пушча. У сваіх успамінах «Незабытае» Язэп Паўлавіч згадаў аб гэтай сустрацы.

* * *

Даволі трапна ацаніў месца Язэпа Пушчы ў беларускай літаратуры Міхась Ярош: «Паззія Я. Пушчы не стала этапам у мастацкім летапісе нашага народа. Яе месца больш сціплае. Але без творчасці актыўнага маладнякоўца, пазней руплівага ўзвышэнца наўрад ці можна было б поўна ўявіць агульны стан тагачаснай беларускай паззіі, адчуць яе пошукі і ўзвыжыць здабыткі».

У ранейшую вагу, у ранейшы высокі аўтарытэт мастацкай літаратуры даволі складана паверыць. Цяжка паверыць у мільённы тыражы мастацкіх кніг. Зусім неверагодным падаецца, што наклад літаратурна-мастацкага часопіса мог быць роўным аднаму мільёну экзэмпляраў!

Дарэчы, вось статыстыка такога штомесячніка, як «Новый мир»... У 1958 годзе — 140 000 экзэмпляраў. У 1960-м — 90 200 экз. У 1965-м — 127 900 экз. У 1987-м — 490 000 экз. Студзеньскі нумар за 1988 год — 1 150 000 экз. «Пік» прыйшоўся на 1990 год — 2 700 000 экз. А ў чэрвені 1991 г. — ужо 957 000 экз. Для параўнання — і крыху тыражнай статыстыкі па часопісе «Дружба народов»: пік прыйшоўся на 1989 год — болей за 1 135 000 экз. І ў 1993-м яшчэ — 500 000 экз. У 1997-м — ужо 6000 экз. Яно і зразумела. У 1989 годзе ў «Новом мире» — публікацыі Фёдара Абрамава, Віктара Астаф'ева, Васіля Бялова, Сяргея Залыгіна, Сяргея Каледзіна («Стройбат!»), Уладзіміра Набокава, Джорджа Оруэла («1984!»), Вячаслава Пецуха, Аляксандра Салжаніцына (главы з «Архіпелага ГУЛАГа», «Нобелеўская лекцыя»), Варлама Шаламава... А яшчэ — паэзія Сяргея Аверынцава, Ларысы Васільвай, Андрэя Вазнясенскага, Юрыя Кузняцова, Сямёна Ліпкіна, Барыса Чычыбабіна, Ігара Шклярэўскага... «Дружба народов» у найлепшыя свае часы друкуе творы Марка Алданова, Барыса Пільняка, Аляксандра Бека, Ніны Берберавай, Сямёна Ліпкіна («Декаду» друкуе часопіс як споведзь перакладчыка пра дружбу народаў і дружбу літаратуры, пра тое, як ствараліся некаторыя нацыянальныя міфы!), Уладзіміра Вайновіча, дзённікі Ісаака Бабеля,

Фота БелТА.

Іван Шамкін і Андрэй Макаёнак, 1981 г.

«Нёман»: барацьба за прэмію

паэзію Віктара Бокава, Уладзіміра Карнілава, Юрыя Кубланоўскага, Аляксандра Кушнера, Віталія Кароціца, перакладзеныя Іосіфам Бродскім паэтычныя адкрывіцці літоўца Томаса Венцлава... Але раскоўваўся на часткі Савецкі Саюз, гудзелі аб сваёй аўтаноміі Чачыя і Татарстан, Башкарстан і... Тыражы катастрофічна сталі падаць...

Якімі ж рэчышчамі шукаў свае дарогі «Неман»?.. І ў Беларусі не спалі ў шапку... Але, не ўваходзячы ў глыбіні, пакідаючы тэму зместу аўтарытэтнага беларускага літаратурна-мастацкага часопіса для іншай размовы, звернемся да аднаго дакумента з цянітаў 1975 года... Галоўны рэдактар часопіса «Неман» народны пісьменнік Беларусі, славуці беларускі, аўтарытэтны савецкі драматург Андрэй Макаёнак звартаецца да кандыдата ў члены Палітбюро ЦК КПСЗ, першага сакратара ЦК КП Беларусі таварыша Машэрава...

«Паважаны Пётр Міронавіч! Тыраж часопіса «Неман» (змена на літару «ё» яшчэ была наперадзе. — А.К., В.С.) дасягнуў 118 000 і ў 1975 годзе, па паліярэдніх разліках, дасць 220 000 рублёў чыстага прыбытку. Пра папулярнасць «Немана» гаворыць той факт, што яго выісваюць і чытаюць не толькі ў Беларусі, але і далёка за яе межамі, у тым ліку і за мяжой.

Усім гэтым мы абавязаны і перш за ўсё аўтарскаму актыву — літаратарам, публіцыстам, грамадскім дзеячам, работнікам культуры, навукі і мастацтва, якія выступаюць на старонках часопіса як змястоўнымі апавесцямі, апавяданнямі, нарысамі, публіцыстычнымі артыкуламі». Што ж прасіць Андрэй Ягоравіч, які карыстаўся вялікім аўтарытэтам у кіраўнікі рэспублікі: Пётр Міронавіч чытаў кожную яго п'есу, дзяліўся сваімі ўражаннямі, падоўгу гутарыў з літаратарам пра найбольш важкія актуальныя ў жыцці Беларусі...

«Рэдкалегія часопіса прасіць заснаваць штогадавыя прэміі для заахвочвання аўтараў лепшых твораў: за лепшую аповесць — адна прэмія — 500 рублёў; за лепшае апавяданне — адна прэмія — 300 рублёў; за пазму ці цыкл вершаў — адна прэмія — 300 рублёў; за лепшы публіцыстычны артыкул — адна прэмія — 200 рублёў;

за лепшы нарыс — адна прэмія — 200 рублёў; за лепшы літаратурна-крытычны артыкул — адна прэмія — 200 рублёў; за лепшую рэцэнзію — адна прэмія — 100 рублёў; за лепшую ілюстрацыю — 100 рублёў.

Дзеля гэтага прасім выдзеліць звыш літаратурнага ганарара сродкі ў суме 1 900 рублёў.

Прэміі, якія будуць прысуджацца рэдкалегіяй, дапамогуць прыцягнуць новых таленавітых аўтараў, яшчэ вышэй падняць ідэйна-мастацкі ўзровень і дзейнасць матэрыялаў, якія друкуюцца».

Вось і ўвесь зварот. Як вядома, каб выпрацаваць правільнае рашэнне, ЦК звартаецца па кансультацыі, укладдзеныя... Найперш — у Савет Міністраў. Адтуль прыходзіць адсараванае Пятру Міронавічу Машэраву тлумачэнне. Непасрэдна ад Н. Сняжковай, датаванае 22 жніўня 1975 г. з 1970 да 1985 г. яна займала пасаду намесніка старшыні беларускага ўрада. Фактычна вяла ўсю сацыяльную, культурна-асветніцкую тэму. Журналістка па адукацыі, вопытны партыйны работнік (да ўрада паслапа папрацаваў у Гомельскім абкаме КПБ, у Магілёўскім абкаме Кампартыі),

Ніна Лявонаўна (1926—2008) зарэкамендала сябе добрым знаўцам айчыннай культуры. І запіска яе носіць дзелавы, канкрэтны характар, падрыхтавана з разлікам на станоўчае вырашэнне пытання:

«Галоўны рэдактар часопіса «Неман» тав. Макаёнак А. Я. звярнуўся ў ЦК КПБ з просьбай заснаваць 9 штогадовых прэміяў для заахвочвання аўтараў лепшых твораў, надрукаваных у часопісе. Памер прэміяў ад 100 рублёў да 500 рублёў на агульную суму 1900 рублёў.

На дадзены момант з рэспубліканскіх выданняў літаратурна-мастацкіх часопісаў толькі часопіс «Полымя» ўсталяваны 3 прэміі ў суме 600 рублёў. Але, як паказвае практыка, гэтых прэміяў недастаткова для заахвочвання аўтарскага актыву, які выступае ў розных жанрах, і для прыцягнення ў часопіс літаратараў, якія плённа працуюць над сучаснай тэмай.

На наш погляд, просьба тав. Макаёнак А. Я. заслугоўвае ўвагі і ў сувязі з гэтым лічылі б мэтазгодным даручыць Дзяржкамвыдату БССР (чл. Дзяльцу М. І.) усталяваць часопіс «Полымя» і часопіс «Неман» па 9 штогадовых прэміяў на агульную суму 1900 рублёў кожнаму. Выплату ажыццяўляць з каштарысу на ўтрыманне гэтых часопісаў».

Што болей? Логіка лоўная, прапаноўныя разлічаны на развіццё і часопісаў, і беларускай літаратуры ўвогуле.

Да запіскі прыкладаецца даведка пра фінансавы стан часопісаў «Полымя» і «Неман», што цалкам лагічна і зразумела. Высвятляецца, што часопіс «Полымя» на 1974 год планавалі выдаткі ў суме 115,7 тыс. рублёў. Па выніках года планавыя выдаткі склалі 108,3 тыс. рублёў. Эканомія 7,4 тыс. рублёў. У часопісе «Неман» на 1974 год планавалі прыбытак у суме 113,3 тыс. рублёў. Па выніках года прыбытак склаў 176,2 тыс. рублёў, што на 62,9 тыс. рублёў болей, чым было запланавана.

Але станоўчую кропку на гэтым паставіць не атрымалася. Ужо работнікі ЦК (падпісваюць Я. Парватаў і яшчэ нехта — почырк нечытальны) 25 ліпеня пішуць яшчэ адну запіску...

«Галоўны рэдактар часопіса «Неман» (ужо праз «ё» у гэтым тэксце. — А.К., В.С.) тав. Макаёнак А. Я. звярнуўся ў ЦК КПБ выдзеліць звыш літаратурнага ганарара сродкі ў суме 1900 рублёў на заснаванне штогадовых прэміяў для заахвочвання аўтараў лепшых твораў.

З рэспубліканскіх літаратурна-мастацкіх часопісаў прэміяльным фондам у памеры 600 руб. на год валодае толькі часопіс «Полымя». Яму былі заснаваны ў 1972 годзе тры прэміі як аднаму са старэйшых часопісаў краіны і ў сувязі з 50-годдзем з дня заснавання. У часопісе «Полымя» друкуюцца арыгінальныя мастацкія творы беларускай літаратуры і ўсталяванне штогадовых унутрычасопісных прэміяў за лепшае апавяданне, нарыс і літаратурна-крытычны артыкул цалкам заканамерна.

Часопіс «Неман» размяшчае ў асноўным перакладную літаратуру — раманы, аповесці, апавяданні, вершы і г. д. Арыгінальныя творы гэтых жанраў, якія з'яўляюцца на яго старонках, на жаль, як паказвае практыка часопіса за апошнія гады, пакуль што не адпавядаюць тым узорам, якія варта было б заахвочваць...»

У 1974 годзе «Неман» надрукаваў сабраныя Алесем Адамовічам, Янкам Брыльём і Уладзімірам Калеснікам запіскі, успаміны сведкаў драматычных падзей Вялікай Айчыннай вайны «Я з вогненнай вёскі». Яшчэ раней — у 1968 годзе — «Неман» друкуе пазму Яўгенія

Бутушэнкі «Пад скурай статуі Свабоды», якую нікі іншы з савецкіх часопісаў не надрукаваў дагэтуль. А проза Аркадзія Савелічава, Георгія Папова, шмат каго з пісьменнікаў, якія жылі ў Беларусі і пісалі на рускай мове?!.. Хіба гэта не арыгінальныя творы?! І ўсё ж высьнова цэкоўская наступная:

«...Таму, на наш погляд, размова можа ісці пра заахвочванне ў часопісе такіх жанраў, як публіцыстычны нарыс, які расказвае пра дасягненні рэспублікі, і літаратурна-крытычны артыкул, якія з'яўляюцца арыгінальнымі творами».

Такога ж меркавання прытрымліваецца і Дзяржкамвыдат БССР.

Лічылі б мэтазгодным выдзеліць часопісу «Неман» па лініі Дзяржкамвыдата БССР звыш літаратурнага ганарара сродкі ў суме 400 руб. для заснавання двух штогадовых прэміяў за лепшы публіцыстычны нарыс і літаратурна-крытычны артыкул».

Здавалася б, пытанне вычарпанае. Тым больш што адрасат запіскі накладвае рэзалюцыю адносна таго, што варта перагаварыць з тав. Макаёнкам...

Можна толькі здагадацца, які гром, якая маланка іскрылі ад «тав. Макаёнка»!.. Андрэй Ягоравіч, які лічыў сябе тым рэдактарам, які зрабіў адзін з найлепшых рэспубліканскіх літаратурных часопісаў на рускай мове ў Савецкім Саюзе (а так яно было! Тыраж — найлепшае таму пацвярджэнне!), не лічыў магчымым здацца проста так, без барацьбы!..

І ўжо 27 жніўня Пятру Машэраву на стол кладзецца новая запіска. Гэтым разам — за подпісамі С. Марцэлева і С. Паўлава.

«Галоўны рэдактар часопіса «Неман» тав. Макаёнак А. Я. звярнуўся ў ЦК КПБ з просьбай выдзеліць звыш літаратурнага ганарара ў суме 1900 руб. на ўсталяванне штогадовых прэміяў для заахвочвання аўтараў лепшых твораў.

Просьба тав. Макаёнак А. Я., на наш погляд, заслугоўвае ўвагі. З рэспубліканскіх літаратурна-мастацкіх часопісаў прэміяльным фондам у памеры 600 руб. на год валодае толькі часопіс «Полымя». Але, як паказвае практыка, гэты фонд недастатковы для заахвочвання аўтарскага актыву, які выступае ў розных жанрах, і для прыцягнення ў часопіс літаратараў, якія плённа працуюць над сучаснай тэмай.

Лічылі б мэтазгодным у сувязі з гэтым даручыць Савету Міністраў БССР прыняць пастанову аб усталяванні штогадовых прэміяў у часопісах «Неман» і «Полымя» па 1900 руб. кожнаму».

Гісторыя завяршаецца напрыканцы 1975 г. Інструктар аддзела культуры ЦК КПБ Анатоль Кудравец (у хуткім часе ён зменіць Макаёнака на пасадзе галоўнага рэдактара часопіса «Неман») 30 снежня дадае «да справы» наступнае тлумачэнне: «Савет Міністраў БССР зрабіў распараджэнне Дзяржкамвыдату БССР ад 25 снежня 1975 года N 858—Р з усталяваннем, пачынаючы з 1976 года, штогадовых прэміяў часопісаў «Полымя» і «Неман» у памеры на 1000 рублёў кожнаму для заахвочвання аўтараў лепшых твораў. Галоўным рэдактарам часопісаў «Полымя» і «Неман» паведамлена».

Гісторыя з прэміяй завяршылася. Макаёнак атрымаў перамогу. Аўтары часопісаў «Неман» і «Полымя» — таксама.

Алесь КАРПЮКЕВІЧ,
Вячаслаў СЕЛЯМЕНЕЎ

Абвінаваўчы прсыуд...

Часовае выстаўка ў Нацыянальным мастацкім музеі таксама прысвечана тэме Вялікай Айчыннай вайны, а дакладней — генацыду беларускага народа ў тая гады. Для экспазіцыі «Ніколі больш!» са шматлікіх экспанатаў Мастацкага выбрана 15 знакавых твораў народных мастакоў Беларусі. Кожны з іх перажыў вайну асабіста, страціўшы ўсіх блізкіх (Лазар Рана), знаходзячыся ў канцлагеры (Міхаіл Савіцкі) або пражываючы ў дзяцінстве на акупаванай тэрыторыі (Васіль Шаранговіч і Георгій Паплаўскі). Іх творы — мастацкае абвінавачванне фашызму.

Стваральнікі экспазіцыі не проста прадставілі мастацкі праект. Яны паспрабавалі адказаць на пытанне, чаму менавіта такі праект сёння патрэбен. «Раследаванне генацыду беларускага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны з'яўляецца данінай памяці загінулым, бязвінна знішчаным грамадзянам нашай краіны, але адначасова нацэлена на забяспечэнне захавання прынцыпаў непазбежнай адказнасці, аднаўлення гістарычнай і сацыяльнай справядлівасці», — адзначаюць у музеі. Выстаўка суправаджаецца інфармацыяй пра мастакоў і творы, тэкстам закона пра генацыд беларускага народа, прынятага ў пачатку гэтага года, прэзентацый, якія змяшчае асноўныя звесткі адносна тых страшных падзей. Так, шмат гаворыцца пра планы

Міхаіл Савіцкі «Пакаранне смерцю», 1968 г.

...ад Георгія Паплаўскага

Будучаму народнаму мастаку ледзь споўнілася дзесяць, калі пачалася вайна. У акупаваным Бабруйску ён быў відавочцам голаду, разрухі, пажараў і гвалту. Георгій Паплаўскі лічыцца адным з лідараў «суроўкага стылю». Гэта лагічны вынік «знаёмства» дзіцяці з вайной. «Я паказваў вайну не як трыумф перамогі, а такой, якой была. Я сам бачыў акупацыю, Бабруйскі касцёл. Мой бацька быў салдатам. Немцы выганялі нас чысціць служкую дарогу, і я хадзіў замест мамы. Мне было тады 12-13 гадоў. Наглядзеўся ўсякага», — адзначаў творца.

Эстампы з графічнай серыі «Час доўгіх нажоў», некаторыя з якіх прадстаўлены на выстаўцы, ствараліся на працягу некалькіх гадоў. З гісторыі вядома, што ў так званую «ноч доўгіх нажоў» у 1934 годзе Адольф Гітлер расправіўся са сваімі палітычнымі апанентамі. Георгій Паплаўскі надзяліў гэтае паняцце сімвалічным зразумелым значэннем. Лічыцца, што ў яго творчасці «час доўгіх нажоў» — гэта перыяд жорсткай крывавай працяглай расправы над мірнымі жыхарамі Беларусі. Паўплывалі на творы — а гэта «Размінка каля акаліцы» (1982), «Рускае футра» (1981) і іншыя — не толькі ўспаміны, але і архіўныя дакументы аб здзеках фашыстаў.

Сімвал вечнага змагання

нацыскай Германіі па ажыццяўленні генацыду як дзяржаўнай палітыкі, пра экспанату музея, якія былі вывезены ў Германію фашыстамі і вернуты ў Беларусь Чырвонай арміяй у 1945—1946 г. Паказаны таксама некаторыя работы, якія былі моцна пашкоджаны акупантамі: «Могілкі» (1920) Міхаіла Станюты, «Меркурый з жалейкай» (1843) Джозэпэ дэль Нэра. Шмат лічбаў: лагеры смерці, гета, знішчаныя там людзі, спаленыя гарады і вёскі...

Цікавая частка гэтай прэзентацыі — выявы разбуранага Мінска. Горад адлюстраваны на фота 1944 года (у момант, калі было знішчана 80 % будынкаў) і на палотнах вядомых майстроў: Мая Данцыга («Вясна 1944-га» 1974 г.), Валянціна Волкава («Руіны Мінска» 1945 г.), Анатоля Тычыны («Разбураны Мінск» 1946 г.). Дарэчы, цікавая задумка для асобнай выстаўкі.

А пакуль у новай зале галоўнага корпусу даволі невялікі па колькасці твораў праект «Ніколі больш!», які будзе працаваць да 5 чэрвеня. «Ніколі больш!» — сусветны лозунг-заклік да барацьбы з фашысцкім генацыдам і забароны ўсіх форм генацыду. Упершыню выкарыстаны ў красавіку 1945 года вязнямі Бухенвальда.

...ад Лазара Рана

Уся сям'я мастака (маці, жонка і трое дзяцей) загінула ў Мінскім гета. Так склалася, што пачатак вайны ён заспеў у Маскве, куды выправіўся ў камандзіроўку. Толькі ў 1944 годзе творца даведаўся пра жудасны лёс сваіх родных. Вядома, што гэта мучыла Лазара Рана ўсё жыццё, прымушала адчуваць падспуднае пачуццё віны, і ён увесь час думкамі вяртаўся да трагедыі.

На працягу 20 гадоў пасля вайны працаваў над цыклам афортаў аб знішчэнні вязняў гета. Успаміны мастака сведчаць пра тое, што кожны твор нараджаўся ў пакутах. Важна, што адлюстроўваў ён тое, чаго не мог бачыць

на свае вочы. Магчыма, быў здольны нешта адчуць... Чорна-белыя кампазіцыі мастака («Музыкант», 1955—1975; «Мастак», 1970—1980; «Звар'яцелья», 1955—1975; «Хворая маці», 1970—1980) паказваюць гледачу смерць, вар'яцтва, адчай, боль, страх, нянавісць... Усяго ў цыкле 17 аркушаў пра смерць яўрэяў Мінскага гета. У некаторых творах прасочваюцца і матывы кахання, нязломленасці, жыццёвай моцы, але гэта толькі нешматлікія промні ў непрагляднай цемрадзі той рэальнасці.

...ад Васіля Шаранговіча

Частку выстаўкі склалі каляровыя літаграфіі «Памяці вогненнага вёсак» гэтага аўтара. Назва серыі, у якую ўвайшло дзевяць работ, прыйшла пасля прачытання кнігі Алеся Адамовіча, Янкі Брыля, Уладзіміра Калесніка «Я з вогненнай вёскі». Васіль Шаранговіч сам у дзяцінстве бачыў сляды трагедыі, пра якую ідзе гаворка ў творы трох пісьменнікаў.

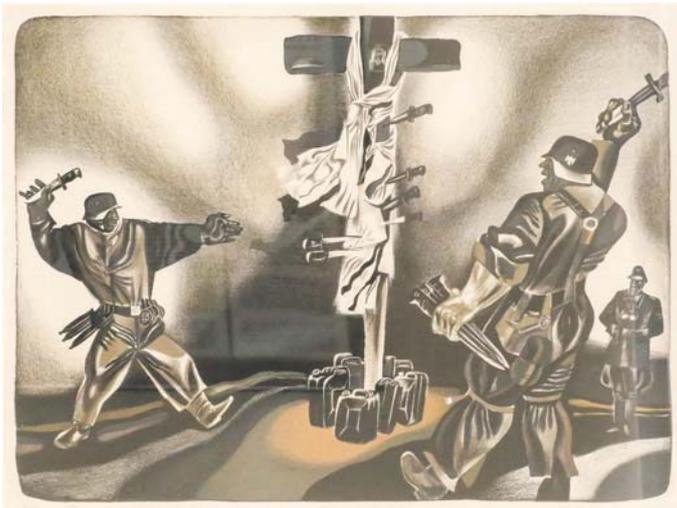
Асноўная характарыстыка серыі — знішчальны агонь. Гэтае палымя не толькі вынішчае ўсё на сваім шляху, але і асвятляе чырванню наваколле, — моцная метафара жыцця і смерці. Вылучаюцца творы — а гэта «Блакадны агонь» (1985), «На папялішчы» (1978), «Мішэнь» (1978), «Хатынскае палымя» (1978) — і даволі складанымі ракурсамі, якія перашкаджаюць лёгкаму ненапружанаму ўспрымання. Аднак кантрасты чорнага і белага, белага і чырвонага — якраз тое, што патрэбна ў дадзеным выпадку. Прытым не ўсе работы серыі рэалістычныя — часам Васіль Шаранговіч эксперыментаваў з экспрэсіянізмам і сюррэалізмам.

Васіль Шаранговіч «Хатынскае палымя», 1978 г.

Лазар Рана «Музыкант», 1955—1975 гг.

Георгій Паплаўскі «Размінка каля акаліцы», 1982 г.

Гісторыі пра каханне і міласэрнасць

Знаступленнем цёплых дзён, хоць і нешматлікіх, многія заўважаюць, што тэатральнае жыццё, у тым ліку мінскае, паволі заціхае. Прычыны звычайна, натуральнае: крыху меней глядачоў, усё болей адаптацыя... Аднак тэатры сталіцы ўсё адно ўражаюць калі не колькасцю гучных прэм'ер, то адметнасцю і разнапланавасцю рэпертуару. Да якіх літаратурных крыніц звяртаюцца рэжысёры? На якія пачуцці наведвальнікаў спадзяюцца? Раскажам пра гэта ў невялічкім аглядзе прэм'ер. І тым самым запросім у найлепшыя тэатры краіны.

Рок-опера «Граф Монтэ-Крыста» паводле знакамітага рамана Аляксандра Дзюма значыцца ў афішы Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя М. Горкага. «Пры дапамозе неверагоднай музыкі, выдатнага драматычнага вакалу, яркай харэаграфіі, цудоўных касцюмаў і ўражальнага сцэнічнага афармлення мы раскажам вам гісторыю пра адплату і справядлівасць, каханне і здраду, а таксама пра тую дарогу, пачатак якой мы выбіраем самі, але нават не можам уявіць, да чаго яна прывядзе ў выніку», — абяцаюць стваральнікі. Рэжысёрам-пастаноўшчыкам выступае Сяргей Кавальчык, кампазітарам — Цімур Каліноўскі, аўтарам лібрэта — Ігар Скрышко.

За сцэнаграфію адказвае Венямін Маршак, а за касцюмы — Марыя Герасімовіч. Балетмайстар пастаноўкі — Дзмітрый Залескі, педагог па вакале — Аляксандра Сандлер. У не зусім чаканай для такога тэатра рок-опера «Граф Монтэ-Крыста»

займае Руслан Чарнецкі, Сяргей Чэкерэс, Дзяніс Нямцоў, Сяргей Пракопч, Алег Коц, Сяргей Жбанкоў, Вікторыя Кавальчык, Аляксандр Палажоў, Андрэй Душакін і іншыя артысты. Наступны паказ плануецца 20 мая.

Меладраму «Чалавечы голас», прэм'ера якой прайшла ў сярэдзіне красавіка,

працягваюць паказваць у Новым драматычным тэатры. Наступны «сеанс» адбудзецца сёння. У аснову пастаноўкі Сяргея Кулікоўскага ляглі два творы Жана Както. П'еса «Абыякавы прыгажун» была напісана спецыяльна для Эдзіт Піяф. Першы паказ адбыўся ў 1940 годзе ў тэатры «Буф-Парызьен». «Чалавечы голас» была ўпершыню сыграная Бергт Баві на сцэне тэатра «Камедзі-франсэз» у 1930 годзе і з таго часу трывала ўвайшла ў рэпертуар вядомых тэатраў Францыі. Так, у цэнтры ўвагі спектакля — драматычная гісторыя жанчыны, пакінутай сваім каханым, што прыводзіць

гераіню да няпростага душэўнага стану. Дзеючыя асобы — жанчына (Надзея Анцыповіч) і мужчына (Арцём Пінчук, Эдуард Вайніловіч).

Тым часам на сцэне Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі адбылася прэм'ера спектакля «Альпійская балада» паводле аднайменнай аповесці Васіля Быкава ў пастаноўцы рэжысёра Святланы Навуменкі. Як падкрэсліваюць стваральнікі, творчасць Васіля Быкава — неад'емная частка беларускага культурнага кода. Тэксты гэтага аўтара вылучаюцца асаблівым псіхалагізмам, а галоўныя героі — годнасцю і стойкасцю. Спектакль Святланы Навуменкі, як і аповесць Васіля Быкава, — гэта не толькі кранальная гісторыя каханання, якой захапляецца не адно пакаленне, не толькі апавед пра захаванне міласэрнасці і чалавечага гонару ў бесчалавечных умовах — прыкладу такіх твораў у пісьменніку вельмі шмат. Найбольш важна, што «Альпійская балада» — яшчэ і разважання аб тым, чаму людзі цюкуюць, знішчаюць і гвалтуюць адно аднаго.

У пастаноўцы рэжысёр удаа спалучыла пластыку, відэакантэнт і натуральнае існаванне акцёраў на сцэне. Дарэчы,

ролю Івана выконваюць Аляксандр Ніканенка і Андрэй Дудко (студэнт БДАМ), а ролю Джуліі — Ангеліна Ландышка і Юлія Лазоўская (таксама студэнткі БДАМ). Вобраз Гефлінга ўвасабляюць Сяргей Шымко і Уладзіслаў Віленчыц, Ігар Сідорчык — «голос з будучыні». Наступны паказ спектакля, згодна з інфармацыяй на сайце, — 27 мая. Дарэчы, сёння тэатр запрашае на чытанне п'есы Канстанціна Сцешыка «Сябра мой». Гэта сумесны праект Цэнтра беларускай драматургіі і РТБД. Ролі выканаюць Канстанцін Ворануў, Галіна Чарнабаева, Максім Брагінец, Уладзіслаў Віленчыц і Кацярына Жалудок.

Між тым 1 чэрвеня ў Беларускім дзяржаўным акадэмічным тэатры юнага глядача адбудзецца прэм'ера — «Кентэрвільскі прывід». Рамантычную гісторыю, напісаную Аскарарам Уайлдам больш за сто гадоў таму, стваральнікі ператварылі ў захапляльны містычны спектакль, поўны метамарфоз, гумару і спраўднёных «страшылак». Яны запэўніваюць: перанесіся ў атмасферу англійскага замка і разгадаць усе яго таямніцы будзе цікава і дзіцяц, і іх бацькам. Змест пастаноўкі выглядае так: сям'я прагрэсіўных амерыканцаў купляе сярэднявечны англійскі замак Кентэрвіль, у якім ужо трыста гадоў жыве неспакойны прывід. Сэр Сайман Кентэрвіль грозны і небяспечны. Толькі новыя гаспадары не баяцца прывідаў і ладзяць на Саймана сапраўднае паліванне. Духу нічога не застаецца, як вечна хавацца ў цёмных сутарэннях замка і аплакваць свой горкі лёс. Калі толькі не знойдзецца нявінная душа, поўная любові і спагады, якая пашкадуе яго і дапаможа знайсці вечны супакой.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Бацькі, дзеці, грошы

У Слоніміскім драматычным тэатры адбылася прэм'ера спектакля па п'есе маладога расійскага драматурга Яўгенія Кісялёвай «Трэцье вока». Твор упершыню пастаўлены на беларускай сцэне. Рэжысёрам выступіла Вікторыя Міхальчык.

Для Вікторыі Міхальчык «Трэцье вока» — гэта «дарослы» дэбют у Слоніміскім драматычным тэатры: раней яна стварала толькі спектаклі для юных глядачоў. На прэм'еру завітала шмат гасцей, сярод якіх — педагог па рэжысуры, загадчык кафедры рэжысуры БДАМ Віталь Катавіцкі, супрацоўніца Міністэрства культуры Лізавета Грынкевіч, доктар мастацтвазнаўства Вераніка Ярмалінская, тэатразнаўца Вольга Сквацова, намеснік начальніка аддзела культурна-асветніцкай работы Гродзенскага аблвыканкама Вольга Багдановіч і загадчыца аддзела культуры Слонімскага райвыканкама Галіна Данільчык.

Здавалася б, пры такіх шанюўных глядачах і спецыялістах у галіне сцэнічнага мастацтва артысты павінны хвалявацца. Тым больш што ў спектаклі толькі чатыры ролі, дзве з якіх выконваюць маладыя актрысы тэатра: старэйшую дачку Вольгу іграе Галіна Ерамейчык, а маладшую Ксюшу — Дзяіна Федасевіч. Ролю іх маці Ніны Фёдарэўны выканалі вопытная артыстка Наталія Шугай, а Пятра Іванавіча ўвасобіў Ігар Макараў. Аднак калі хваляванне і было, то незаўважна.

Аб чым жа сам спектакль? Пра што напісала п'есу малады драматург з Урала, вучаніца вядомага рэжысёра і драматурга Мікаіла Каляды? А сюжэт просты, але актуальны. Пяцідзесяцігадовая Ніна Фёдарэўна атрымлівае пенсію па інваліднасці, але яшчэ працуе і адна

выхоўвае дзвюх дачок. Яе муж-алкаголік даўно знік з поля зроку сям'і. Старэйшая дачка Вольга (ей 23 гады) працуе выхавальніцай у дзіцячым садку, атрымлівае невялікі заробак, які маці адразу канфіскавае, каб дачка яе не згубіла. Разумеючы, што Вольга пасля педінстытута не знайшла добрай (у плане заробку) працы, жанчына гатова аддаць накопленыя грошы на тое, каб маладшую дачку Ксюшу прынялі ў школу для здольных дзяцей. Тады ў будучыні яна зможа паступіць у прэстыжную вышэйшую навучную ўстанову і выбіцца ў людзі. Гэтую ідэю Ніны Фёдарэўны і выкарыстала Вольга, каб падманым шляхам узяць у маці 100 тысяч рублёў і пачаць самастойнае жыццё. Яна запрасіла ў дом

«дырэктара школы» — пераапанутага дзетсадаўскага п'яніну-вартаўніка, якому маці Вольгі аддала грошы — узнос на патрэбы школы...

Многія глядачы — удзельнікі падобных сямейных трагедый. Некаторыя маці любяць сваіх дзяцей, але не ўмеюць даць ім шчасця, пазбаўляючы пры гэтым магчымасці набыць самастойнасць. А дзеці часам дабіваюцца самастойнасці самым няпростым чынам. І заўсёды не хапае грошай, якія даюцца вельмі цяжка... П'яніца-вартаўнік-дырэктар Пётр Іванавіч разважае так: «Чалавеку высокадухоўнаму пра грошы думаць нельга! Прыязьміце. Я сабе трэцье вока адкрыў. Грошы на духоўным узроўні — усяго толькі прышчы...»

Рэжысёр Віталь Катавіцкі пасля прагляду спектакля адзначыў, што Вікторыі Міхальчык трэба працягваць ставіць спектаклі, бо яна адчувае элементы рэжысёрскага рытму. Ён таксама пажадаў не баяцца надалей загрузаць сцэну святлом.

Вікторыя Ярмалінская, Вольга Сталарова і Вольга Багдановіч спыніліся на ігры акцёраў. На іх думку, артысты прадэманстравалі сапраўднае майстэрства. Усім асабліва спадабалася Наталія Шугай, выканаўца ролі Ніны Фёдарэўны. Гэты вобраз напоўнены своеасаблівай энергетыкай, што падкрэслівалася цудоўнымі маналагамі. Тэатразнаўца Вольга Сталарова прызналася: падчас знаёмства са спектаклем адчувалася, што ў акцёраў ёсць вялікае жаданне займацца любімай справай.

Спектакль «Трэцье вока» пачынае шлях да глядачоў і будзе карысны не толькі дарослым, але і тым, хто вучыцца ў школе, каго наперадзе чакае вялікае самастойнае жыццё.

Сяргей ЧЫГРЫН, фота аўтара

«Пажарнік» Другой сусветнай

У беларускай зямлі карані і роду Шастаковічаў. Таго самага, з якога выйшаў адзін з найбуйнейшых кампазітараў XX стагоддзя, які аказаў велізарны ўплыў на развіццё сусветнай музычнай культуры, Дзмітрый Шастаковіч. Яго прадзед Пётр Шастаковіч быў родам з вёскі Шэметава, цяпер Мядзельскі раён. Ёсць меркаванні, што ў пасляваенны час Дзмітрый Дзмітрыевіч наведваўся ў яе. Ехаў інкогніта. Толькі мясцовыя ведалі, хто гэта ў сапраўднасці. Цікавіўся, ці ёсць хто-небудзь са сваякоў, хай сабе і далёкіх. На жаль, нікога ў жывых не заспеў.

Прадзед, дзед і бацька — барацьбіты з царызмам

Пётр Шастаковіч удзельнічаў у паўстанні 1830 года. З вольналюбівымі ідэямі не развітаўся і стаўшы вольным слухачом Віленскай медыка-хірургічнай акадэміі. Выслалі ў Пермскую губерню, пасля ў Екацярынбург. Калі сям'і дазволілі перасяліцца ў Казань, яго сын Баляслаў зблізіўся з дзеячамі «Зямлі і волі». Пасля заканчэння вучобы ў гімназіі паехаў у Маскву. Пры расследаванні справы Дзмітрыя Караказова трапіў пад падарэнне. Паколькі сур'ёзны ўлік супраць яго не знайшлі, абмежаваліся ссылкай у Сібір.

Разам з іншымі ў Томску распрацоўвалі планы далейшай барацьбы з самадзяржаўем. Адрывалі ў Нарым — адно з самых страшных месцаў сібірскай ссылкі. Ужо быў жанаты, а ў Нарыме нарадзіўся сын Дзмітрый, бацька будучага кампазітара. Ён скончыў прыродазнаўчае аддзяленне фізіка-матэматычнага факультэта Пецярбургскага ўніверсітэта, уладкаваўся ў Палату мер і вагаў. Як быццам нічым супрацьпраўным не займаўся. Аднак 9 студзеня 1905 года ўдзельнічаў у шэсці да Зімяна палата. Пазней на яго кватэры друкавалі пракламацыі. Праўда, гэта дакументальна не засведчана, але так сцвярджалі ў сям'і Шастаковічаў.

Атрымліваецца, што прадзед, дзед і бацька былі барацьбітамі з царызмам. Аднак не толькі гэта перадалося па спадчыне. Сямейнае захапленне — музыка.

Студэнт кансерваторыі ў трынаццаць гадоў

Баляслаў Пятровіч любіў музыку. Бабуля па маці — таксама. У Бадайба яна арганізавала самадзейны аркестр, які славіўся па ўсёй Сібіры. Яе малодшая дачка Соф'я, дзякуючы маці, навучылася іграць на фартэпіяна. Скончыла Іркуцкі інстытут шляхетных дзяўчат. Пасля са сваім старэйшым братам Якавам паступіла ў Пецярбургскую кансерваторыю. Ён вучыўся на тым аддзяленні, што і Дзмітрый Шастаковіч-старэйшы. Яны пасябравалі. Якаў пазнаёміў яго са сваёй сястрой. Дзмітрый і Соф'я пажаныліся. Першымцам стала дачка Марыя. А 25 верасня 1906 года нарадзіўся сын, якога, як бацьку, назвалі Дзмітрыем. Пасля з'явілася на свет малодшая Золя.

Сыну і дочкам любоў да музыкі прывіла маці. Дзіма аказаўся вельмі таленавіты. Свой першы музычны твор «Салдат» напісаў у васьм гадоў. Як жа здзівіліся бацькі, калі найвыдатнейшы піяніст, дырыжор і педагог Аляксандр Зілоці, які некалі вучыўся ў Феранца Ліста, пасля стаў настаўнікам не менш вядомага Сяргея Рахманінава, паслухашы ігру на фартэпіяна Міці Шастаковіча, заявіў: «Кар'еры ён сабе не зробіць. Музыкальных здольнасцей няма».

Па-сапраўднаму «разгледзеў» талент Міці бліскучы гэрэтык ігры на фартэпіяна і педагог Ігнат Глясер, школу якога ён скончыў. У захапленні ад яго ігры застаўся і дырэктар Пецярбургскай кансерваторыі, кампазітар Аляксандр Глазуноў. Пагаворвалі, што нават казаў выкладчыкам: «У сусветнай музычнай культуры гэта будзе новы Моцарт». Дзякуючы Аляксандру Канстанцінавічу Дзмітрый Шастаковіч стаў студэнтам кансерваторыі

Дзмітрый Шастаковіч.

ў 13 гадоў. Ды яшчэ і персанальную стыпендыю прызначылі.

У яго душа аднолькава ляжала і да ігры на фартэпіяна, і да напісання твораў. Працаваў яшчэ і тапёрам. У другой палове XIX — пачатку XX стагоддзя так называлі музыкантаў, найперш піяністаў, якія суправаджалі сваёй іграй танцы на вечарах, балых, а пры з'яўленні кіно — паказных фільмаў. Гэта стала для Шастаковіча добрай падмогай, асабліва пасля смерці бацькі. Ды праца ніколі не была на шкоду вучобе. Шмат працаваў і як кампазітар. Закончыў яшчэ і кампазітарскі факультэт кансерваторыі.

Вядомым у музычных колах стаў дзякуючы сваёй Першай сімфоніі, якая з'яўлялася яго дыпломнай работай. Пасля прэм'еры ў Ленінградскай філармоніі яна была прадстаўлена на Міжнародным конкурсе піяністаў імя Фрэдэрыка Шапэна. У Варшаве ёю зацікавіўся нямецкі оперны і сімфанічны дырыжор, піяніст Бруна Вальтэр. Пры яго падтрымцы твор прагучаў і ў Берліне. Неўзабаве напісаў Другую сімфонію. Праз два гады з'явілася Трэцяя. Пра Дзмітрыя Дзмітрыевіча загаварылі як пра аднаго з найлепшых і сталых кампазітараў. А яму не было і дваццаці пяці гадоў.

Як гудок, гімн спяваў

Але не адной сур'ёзнай музыкай жыў. Не пакідаў па-за ўвагай і песні. Асобныя, прагучаўшы ў фільмах, даўно сталі класікай. Як «Тучы над горадам встали» з «Чалавека з ружжом»:

*Тучы над горадам встали,
В воздухе пахнет грозой,
За далекою Нарвской заставой
Парень идёт молодой.*

Звычайна аўтарам і слоў, і музыкі называюць Паўла Арманда. Але музыку ён пісаў разам з Шастаковічам. А вось мелодыі да кінатрылогіі пра Максіма («Юнацтва Максіма», «Вяртанне Максіма» і «Выбаргская старонка») пісаў толькі Дзмітрый Дзмітрыевіч. У тым ліку і да знакамітай песні «Крутится, вертится шар голубой», у аснове якой — перапрацаваная народная слоўца.

З фільмам «Сустрэчны» ўвогуле атрымалася цікавая гісторыя. Дакладней, з «Ранішняй песняй» на словы Барыса Карнілава. Іншая назва — «Песня аб сустрэчным»:

*Нас утро встречает прохладой,
Нас ветром встречает рекой,
Кудрявая, что ж ты не рада
Весёлому пенью гудка.*

Жыццядарасная, аптымістычная, яна стала вельмі папулярнай не толькі ў Савецкім Саюзе. У Швейцарыі, напрыклад, яе ператварылі ў вясельную. З ёй звязана і легенда. Маўляў, у 1948 годзе на гэтую музыку Шастаковіча быў пакладзены тэкст гімна Арганізацыі Аб'яднаных Нацый. Але гімна ў ААН няма.

Музыка фільмаў «Падзенне Берліна», «Сустрэча на Эльбе», «Малада гвардыя», «Авадзень», «Пяць дзён — пяць начэй», «Гамлет», «Кароль Лір» — таксама

аўтарства Дзмітрыя Дзмітрыевіча. Усяго ён «бацька» больш чым 30 кінастужак. І першым з савецкіх кампазітараў зрабіў музыку лейтматывам фільмаў.

Каля 20 мільёнаў слухачоў адначасова

Аднак найбольшыя дасягненні Шастаковіча ў навінах сімфанічнай музыкі. Кожная з яго пятнаццаці сімфоній па-свойму адметная. І кожная выклікае вялікую цікавасць у знаўцаў музычнага мастацтва. Так, на прэм'еры Пятай сімфоніі авачыі працягваліся цэлую гадзіну. Яе назвалі «аптымістычнай трагедыяй». Але асабліва рэзананс мела Сёмая сімфонія, ці Ленінградская.

Летам 1941 года на партытуры ён напісаў: «Нашай барацьбы з фашызмам, нашай будучай перамозе над ворагам, майму роднаму гораду Ленінграду — і прысвячаю сваю 7 сімфонію». Але ўзяўся за яе яшчэ да вайны. Асэнсоўваў складаны шлях чалавецтва. Аднак менавіта ў час блакады ажыццяўленне грандыёзнай задумы набыло сваё канкрэтнае ўвасабленне. Пазней прызнаваўся: «Маёй зброяй была музыка». Яшчэ адно прызнанне: «Музыка настрымна рвалася з мяне».

«Рвалася», не зважаючы на голад і холад. На пастаянныя бомбёжкі і артабстрэлы. Спынілася толькі тады, калі зусім аслаб ад голаду. Хворага, з думка дзядзькі вывезлі самалётам у Куйбышаў, цяперашнюю Самару. Крыху ачуныўшы, працу над Сёмай сімфоніяй прадоўжыў. 5 сакавіка 1942 года ў Куйбышае, куды спецыяльна прыехаў аркестр Вялікага гэтага СССР, адбылася прэм'ера. А 29 сакавіка твор прагучаў у Маскве, у Калоннай зале Дома Саветаў.

Сяргей Пракоф'еў, Дзмітрый Шастаковіч, Арам Хачатурян.

7 жніўня 1942 года сімфонію слухалі ленінградцы. Такую дату выбралі невыпадкова. У гэты дзень гітлераўцы збіраліся захапіць горад. Нават прызначылі парад сваіх войск. Велічныя акорды музыкі чуліся не толькі ў зале. Яны з рэпрадуктараў разносіліся па ўсім горадзе. Гучала ўпэўненасць і вера ў перамогу. Спадзяваннем у разгорм нямецкага фашызму жылі людзі ва ўсім свеце. У Злучаных Штатах Амерыкі — таксама. Туды і даставілі запіс выканання Сёмай сімфоніі на фоталёнцы.

Ён яшчэ пераадолеў мінныя палі Арктыкі, а ў Нью-Ёрку яго ўжо чакалі найлепшыя дырыжоры. Неўзабаве сімфонію слухала каля 20 мільёнаў чалавек. Яе трансліравалі ўсе радыёстанцыі не толькі ЗША, але і Канады, Лацінскай Амерыкі. Праз музыку чуўся сусветны прывід нямецкаму фашызму. Усяго за некалькі месяцаў 1942 года ўдалачны ад Радзімы Сёмая сімфонія прагучала больш за 60 разоў.

Партрэт Дзмітрыя Дзмітрыевіча на сваёй вокладцы змясціў амерыканскі штогоднік «Time». У перакладзе — «Час». Партрэт незвычайны. Дзмітрый

Дзмітрыевіч у пажарнай касцы. Мелася на ўвазе, што ён тушыць пажар Другой сусветнай вайны.

Улюбёнец лёсу?

Творчыя заслугі Дзмітрыя Шастаковіча былі належна ацэнены. Герой Сацыялістычнай Працы, лаўрэат Ленінскай прэміі. Дзяржаўную прэмію СССР яму прысуджалі пяць разоў. З'яўляўся родным артыстам СССР. І гэта далёка не поўны пералік.

Улюбёнец лёсу? Гэта заслужыў дзякуючы сваёму вялікаму таленту. Аднак у яго жыцці ўсё было не так і гладка. Калі Сталіну не спадабалася опера «Кацярына Ізмайлава» паводле аповесці Мікалая Ляскова «Лэдзі Макбет Мцэнскага павата», над ім згусцілі хмары. 28 студзеня 1936 года газета «Правда» выступіла з артыкулам «Сумбур замест музыкі». Перапала і оперы «Нос», у аснове якой — аднайменная аповесць Мікалая Гоголя. Крытыкавалі і балет «Залаты век».

Выклікалі на допыт. Абвінавачвалі ў самых страшных грахах. Хто ведае, чым быў гэта скончылася, ды следчага, які вёў справу, самога арыштавалі. Забаранілі выконваць раней напісаныя творы. Мусіў прыпыніць прэм'еры Чацвёртай сімфоніі. Ставала і іншых непрыемнасцей.

Маятнік, які не спыняецца

У 70-я гады мінулага стагоддзя захварэў на рак лёгкіх. Цяжкая хвароба перакінула на ногі. Аднак заставаўся аптымістам. Заспакаенне знаходзіў у творчасці. Напісаў некалькі струнных квартэтаў. Летам 1971 года завяршыў Пятнаццатую сімфонію.

Апошнім яго творам стала сюіта для баса і фартэпіяна. Найчасцей гэты жанр сустракаецца ў інструментальнай музыцы. Ён жа напісаў вакальны варыянт на вершы Мікеланджэла, прымеркаваўшы да 500-годдзя з дня нараджэння выдатнага італьянца. Аднак па назвах вершаў — «Іціна», «Раніца», «Каханне», «Разлука», «Пнеў», «Дантэ», «Выгнаннік», «Творчасць», «Ноч», «Смерць», «Бессмяротнасць» — відаць, што прычына не толькі ў юбілеі.

Сюіта ўспрымаецца цэласным творам. У той жа час кожная частка як бы раскрывае пэўныя моманты чалавечага жыцця. У заключнай загулача яго музыка, якую Дзмітрый Шастаковіч напісаў у дзевяцігадовым узросце. Акорды прыцішаныя, што яшчэ больш настроівае на роздум. Музыка рытмічна зладжаная, быццам чуюцца рух маятніка, які няўмольна адлічвае час, што адыходзіць. Аднак набліжае і час новы.

Памёр Дзмітрый Дзмітрыевіч 9 жніўня 1975 года. Свой вечны спахын знайшоў на Новадзявочых могілках у Маскве. У 1965 і 1967 гадах у Беларусь прыезджаў на адпачынак.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Нядаўна ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адбыліся XVIII Міжнародныя кнігазнаўчыя чытанні. Сёлета іх звязалі з важнымі датамі — 100-годдзем Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі і 500-годдзем выдання Малой падарожнай кніжкі Францыскам Скарынам у Вільні. Міжнародныя форумы кнігазнаўцаў ладзяцца ў нашай краіне з 1998 года, у перыяд пандэміі ковіду некалькі гадоў яны праходзілі ў дыстанцыйным фармаце.

У падарожжа па таямніцах

культуролагаў, бібліятэкараў, музейных супрацоўнікаў, пісьменнікаў і кнігавыдаўцоў.

Сёлета праблемнае поле канферэнцыі ахоплівала кнігазнаўчую тэматыку, гісторыю беларускай кніжнай культуры, дзейнасць Ф. Скарыны і яго паслядоўнікаў, развіццё бібліятэчнай справы на Беларусі, 100-гадовую гісторыю фарміравання фонду Нацыянальнай бібліятэкі, ролю кнігі ў сучасным сацыякультурным і інфармацыйным асяроддзі.

На першым пасяджэнні панавалі велікодныя настроі, створаны выступленнем рэктара Мінскай духоўнай акадэміі архімандрыта Афанасія, які прысвяціў сваё паведамленне месяцаслову з Малой падарожнай кніжкі Ф. Скарыны. Тэалаг разважаў над тым, якія святы ў гонар Ісуса Хрыста, Маці Божай, святых апосталаў, памяць святых унёс у свой календар, змешчаны ў Малой падарожнай кніжцы, Ф. Скарына. Тэалаг пацвердзіў, што Скарына прытрымліваўся ўстава Іерусалімскай царквы XIV стагоддзя. Шэраг дакладаў на канферэнцыі быў звязаны з дзейнасцю першадрукара, яго прававымі і палітычнымі поглядамі.

Святлана Лявончыца з Веткаўскага музея стараабрадніцтва і беларускіх традыцый распавяла пра каштоўны рукапісны кніжны помнік XVI стагоддзя — Чырвонае Евангелле, якое было знойдзена ў вёсцы Покаць Чачэрскага раёна, дзе існавала царква стараабраднага ў 1848 года. У каштоўнай кнізе прысутнічаў укладны запіс ад 1670 года пра тое, што Евангелле было набыта яго гаспадаром за 360 грошаў (за гэтую суму сям'я магла набыць 4 каровы ці 30 свіней).

Фёдар Шкляраў набыў каштоўнае рукапіснае Евангелле ў XX стагоддзі ў жыхаркі вёскі Покаць і перадаў яго ў дар Веткаўскаму музею ў 1983 годзе.

Галоўны бібліяграф навукова-даследчага аддзела кнігазнаўства Галіна Кірзева расказала пра ўнёсак у развіццё скарыназнаўства беларускага бібліяграфа Валянціны Дышыневіч, якая была адной з першых даследчых і прысвяціла скарыніне больш чым 20 навуковых артыкулаў пачынаючы з 1979 года.

Адметнымі былі выступленні загадчыка Літаратурнага музея М. Вагдановіча Міхаіла Бараноўскага, навуковых супрацоўніц літаратурнага музея П. Броўкі Карыны Бадылевіч і Дар'і Карчашкінай, дацэнта БДУ Андрэя Любага, Міхаіла Пажарыцкага з Гродзенскага ўніверсітэта імя Я. Купалы і іншых.

Загадчык сектара аналітычнай інфармацыі па культуры і мастацтве інфармацыйна-аналітычнага аддзела НББ Таццяна Лаўрык паведала пра адлюстраванне тэмы гісторыі ўніяцкай царквы і яе дзейчаў у творах беларускіх пісьменнікаў Вінцука Адважнага і Уладзіміра Караткевіча, а Юры Лаўрык, навуковы супрацоўнік Нацыянальнага гістарычнага музея, распавёў пра рукапісны зборнік жыццяпісаў святых з фонду НГМ.

Змястоўным было выступленне прадстаўнікоў Нотна-навуковай бібліятэкі ВДМ Ганны Гамезы і Тэрэсы Сінкевіч.

У кожным дакладзе была цудоўная «разынка» пра той ці іншы кніжны помнік, твор ці перыядычнае выданне.

Эла ДЗВІНСКАЯ, фота аўтара

Джамілія Рамазанова.

Гасцямі гэтай прадстаўнічай канферэнцыі ў розныя гады былі прафесар Арнольд Мак-Мілін, Кшыштаф Мігань, Зоя Ярашэвіч-Пераслаўцаў, Марыя Пільчак-Маяровіч, Лілія Коўкель, Дайва Нарбуценэ, Арвідас Пацевічус і іншыя аўтарытэтыныя замежныя эксперты. Мерапрыемства аб'ядноўвае філолагаў, гісторыкаў,

Без тэрміну даўнасці

Супрацоўнікі Магілёўскай абласной бібліятэкі ў Год гістарычнай памяці асноўны акцэнт у сваёй дзейнасці зрабілі на патрыятычнае выхаванне дзяцей і моладзі. У сувязі з гэтым да Дня Перамогі з 25 красавіка праводзіўся абласны ваенна-патрыятычны марафон «Мы будзем шанаваць ваш подзвіг вечно».

З 25 да 30 красавіка ладзіліся адкрытыя прагледы і тэматычныя экскурсіі «З Перамогай у сэрцы», урокі мужнасці і патрыятызму, гістарычныя экскурсы і гадзіны памяці, літаратурна-музычныя кампазіцыі. Асабліва цікаваць выклікалі мерапрыемствы «Без тэрміну даўнасці» аб генацыдзе беларускага народа: гадзіна гісторыі «Генацыд беларускага народа ў Вялікай Айчыннай вайне», гадзіна памяці «Я з вогненнай вёскі», урок памяці «Вогненныя сёстры Хатыні».

З гісторыяй стварэння мемарыяльнага комплексу «Хатынь» пазнаёміў урок памяці «Хатынская аповесць Сяргея Селіханова». Асабліва ўразіла навучэнцаў гісторыя адзінай скульптуры мемарыяла «Непакорны чалавек», помніка-сімвала вялікай трагедыі.

Ушанаванню памяці жанчын на вайне, салдацкіх маці і юных герояў былі прысвечаны гістарычны экскурсы «А замест дзяцінства была вайна», вечар памяці «Імя табе — салдацкая маці», гадзіна патрыятызму «Жаночы твар Перамогі».

Удзельнікаў марафону пазнаёмілі з ваенна-патрыятычнымі краязнаўчымі праектамі бібліятэкі Магілёўскай вобласці, базами даных дзяржаўнай устаноў і арганізацый Рэспублікі Беларусь і Расійскай Федэрацыі, накіраванымі на захаванне гістарычнай традыцыі, комплекснымі рэсурсамі аб Вялікай Айчыннай вайне, базами даных па пошуку франтавікоў.

Мерапрыемствы ваенна-патрыятычнага марафону зацікавілі наведвальнікаў кніжніц рознага ўзросту. Самымі малодшымі былі вучні 3 «Б» класа сярэдняй школы № 21 г. Магілёва, самымі старэйшымі — члены ветэранскага інфармацыйна-пазнавальнага

клуба «Рамантыкі». За чатыры дні мерапрыемствы марафону наведала каля 800 удзельнікаў.

Сёння, калі важна не дапусціць фальсіфікацыі гісторыі Другой сусветнай вайны, апраўданна агрэсараў і іх памагачаў, распаўсюджванне дакладнай інфармацыі аб Вялікай Айчыннай вайне, асабліва ў маладзёжным асяроддзі, садзейнічае выхаванню гонару за сваю Радзіму, павялічвае пакаленні, якое перажыло жахі вайны. Гэта справа агульная.

Банер марафону з планами правядзення мерапрыемстваў быў размешчаны на афіцыйным інфармацыйным сайце Магілёўскага аблвыканкама, Магілёўскай абласной арганізацыі беларускага прафесійнага саюза работнікаў культуры, інфармацыі, спорту і турызму, на інфармацыйным партале *Mogilevnews*, на інфармацыйных сайтах бібліятэчных сетак вобласці, раённых газет. Безумоўна, такая шырокая рэклама паспрыяла актыўнасці наведвальнікаў і пацвердзіла запатрабаванасць і актуальнасць мерапрыемстваў ваенна-патрыятычнай тэматыкі.

Галіна ДЗЯТЛАВА, фота аўтара

Раскажам дзецям пра вайну

Свята Перамогі — знакавая дата, якая нагадвае пра подзвіг продкаў. Наш абавязак — ушаноўваць памяць герояў і тых, хто не вярнуўся з вайны.

Цікавае і пазнавальнае мерапрыемства «Раскажам дзецям пра вайну» чакала выхаванцаў дзіцячага садка ў Палушскай сельскай бібліятэцы-клубе. У прастай і даступнай форме супрацоўніца кніжніцы Наталія Баран расказала пра асноўныя падзеі вайны.

Пасля маленькіх наведвальніц пазнаёміліся з выстаўкай выданняў аб вайне, якая была падрыхтавана з улікам іх узросту. Бібліятэкар расказала пра вытокі свята Перамогі. Затым быў прадеманстраваны фільм «Сабакі-героі Вялікай Айчыннай вайны».

Выхаванцам дзіцячага садка прапанавалі майстар-клас «Кветкі Перамогі». Дзеці паспрабавалі самастойна зрабіць георгиеўскія стужкі. Мерапрыемства атрымалася цікавым, інфарматыўным і творчым.

Вольга ЗАЯНЧОЎСКАЯ

Спеўны веснавы настрой

Умежа «Бібліяночы-2022» у зале беларускай літаратуры Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі пад дэвізам «Энергія традыцый» выступіў этна-фолк-гурт «Guda», адметнасць якога — жаночае акапальнае выкананне абрадавых спеваў, захаванне аўтэнтчнага гучання. Гурт прадставіла Вікторыя Міхно.

— Наш калектыў дзейнічае з 1996-га, мы пачыналі выступаць у студэнцкай гады. Гэта быў асяродак эксперыментальнага пошуку ў галіне архаічнай спеўнай спадчыны. Этнаграфічныя экспедыцыі, падчас якіх адбываліся непасрэдныя кантакты з жывымі носьбітамі традыцый, работа з аўдыя- і відэаматэрыяламі, кансультацыі з фалькларыстамі і этнамузыкалагамі дазволілі нам пераняць асаблівасці старадаўняй спеўнай традыцыі.

Творчай мэтай гурта з'яўляецца не толькі захаванне і трансляцыя старадаўняга спеўнага мастацтва, але і сцвярджэнне адметнага светапогляду, у аснове

якога — разуменне сакральнасці традыцыйнай культуры. Шмат гадоў удзельнікі працуюць над зборам матэрыялу і стараюцца спасцігнуць глыбіню зместу песень.

Склад удзельніц гурта «Guda» неаднаразова змяняўся, сярод прадстаўніц старэйшага пакалення былі Любоў Сівурава і Вольга Емяльянчык, выкладчыцы БДУКіМ і Полацкага ўніверсітэта, у гурце выступалі Ганна Емялёва і Дар'я Зуева, Таццяна Бароўка, Кацярына Акімава, Вольга Тарасевіч і іншыя дзяўчаты. Аднак нязменнай заставалася спецыфічнае гучанне, надзвычайна набліжанае да аўтэнтчнага. Калектыў браў удзел у шматлікіх музычных фестывалях у Беларусі і Польшчы, выпускаў некалькі сольных студыйных альбомаў, а таксама ўдзельнічаў у супольных праектах, у тым ліку ў галіне электроннай музыкі.

— Усе, хто прыйшоў на вясновую вечарыну, удзячны за гасціннасць Нацыянальнай бібліятэцы. Тут сапраўды скарб кніжнасці, духоўнасці і культуры, — адзначыла кіраўніца гурта.

Пастаянным чытачам і гасцям бібліятэкі з задавальненнем слухалі спеўны і разам з удзельнікамі гурта з асартам танцавалі лявоніху.

Эла ДЗВІНСКАЯ, фота аўтара

Простыя рэчы Лёсы і зоркі

Матэматык паводле адукацыі Мікола Кандратаў — аўтар трох зборнікаў паэзіі. Тонкі, працудлы лірык у літаратурных колах знакаміты яшчэ і «зорнай хваробай». Ледзь не кожную з'яву і ў жыцці чалавека, і ў існаванні грамадства можа растлумачыць з гледзішча астралогіі. Многім калегам па яры Мікола складаў касмаграму і тлумачыў яе значэнне. Ён з'яўляецца таксама ўкладальнікам і адным з аўтараў кнігі «У святле астралогіі. Лёсы беларускіх літаратараў» (2016) пра жыццё выбітных пісьменнікаў мінулага. Сёння паэт-астралаг распавядае, што дапамагло яму знайсці сваё пакліканне.

— На чым грунтуецца ваша цікавасць да нябесных святл?

— Аднойчы трапілі з жонкай на выступленне Паўла Глобы, які ў агульных рысах прадставіў астралогію. Жонка зацікавілася вельмі, нават пачала наведваць па пецярніках яго школу! Як прыходзіла дадому, усё распавядала. Мне было цікава, але не скажу, каб адразу на ўсе сто верыў. Пасля пачалі ўзнікаць пэўныя спрэчкі, а яна і кажа: «Ты таксама павінен прайсці навучанне, каб у нас была аднолькавая духоўная база!» — і настаяла, каб я пайшоў вучыцца. Мяне ўразіла, што Глоба выказваў уласны погляд на астралогію, адрозны ад агульнапрынятага. Захапіўся настолькі, што змяніў светапогляд. Астралогія шмат растлумачыла мне ў плане таго, як мы адкрываем свет. Праз яе прыйшоў да веры ў Бога і пахрысціўся...

Цяпер для мяне астралогія — не хобі, а светапогляд: як я ўсведамляю свет і законы, па якіх ён уладкаваны, што ёсць дабро і зло.

— А для чаго трэба складаць астралагічныя карты?

— Пабудова карты заснаваная на законах, якія былі пакладзены ў аснову нашага свету. Напрыклад,

Фота з асабістага архіва М. Кандратава.

Мікола Кандратаў.

закон метатоеснасці, то-бок падабенства, сведчыць: тое, што ўверсе, падобна на тое, што ўнізе, і наадварот. Наступны — закон вольнага выбару. Назіраючы ў Сонечнай сістэме планеты, мы робім іх праекцыі на плоскасць, якой з'яўляецца Зямля, у момант нараджэння чалавека. Атрымліваецца канцэнтрычнае кола, падзеленае на 12 сектараў, — умоўныя знакі Задзяка. Яны нясуць чыстую інфармацыю, а планеты паказваюць, якія праблемы трэба вырашыць чалавеку ў жыцці.

Чалавек павінен удасканаліваць сябе: развіваць добрыя якасці і пазбаўляцца кепскіх. Быва паміж добром і злом працягваецца. Людзі, увабляючыся на зямлі, маюць права вольнага выбару паміж добром і злом. Калі для Творцы стане відавочна, што большасць выбралі дабро, то зло тым самым будзе знішчана, адбудзецца Страшны суд. Пасля надывдзе

рай: ні смерці, ні хвароб у людзей не будзе... Але Бог не ўмешваецца... Удасканаліваючыся, чалавек змяняе ўвесь сусвет, агульную карму — пра гэта сведчыць закон тоеснасці. То-бок, чалавек змяніўся — і праз гэта змяніўся сусвет. Мэта — знішчыць зло. Мы ўвасабляемся на Зямлі як ваяры. Прычым не толькі самі за сябе, — мы прыходзім праз пэўны род — і можам вырашыць кармічныя праблемы роду.

— У чым розніца паміж касмаграмай і гараскопам? На што арыентавацца ў штодзённым жыцці?

— Калі параўнаць касмаграму і гараскоп, то яны суадносяцца, напрыклад, як шар і круг. Касмаграма паказвае цэлы спектр магчымасцей, а гараскоп прывязаны да месца нараджэння чалавека і сведчыць, як уплываюць на нас падзеі, як уздзейнічае свет. Касмаграма ж — гэта псіхалагічны характарыстыкі чалавека — раскрывае, які ён знутры. З дапамогай гараскопа можна зразумець, у якім кірунку лепей ісці. Дый касмаграма паказвае светлы кірунак.

— Як прыйшла ідэя зрабіць касмаграмы вядомых нашых пісьменнікаў?

— Паспрыяў выпадак. Святкаваў уласны юбілей, 50 гадоў. У бібліятэцы, дзе звычайна збіралася наша літаратурная кампанія, быў рамонт — зрабілі імпрэзу ў музеі Максіма Багдановіча. Усіх выступоўцаў запрасілі па знаках Задзяка, стварылі для іх касмаграмы і дарылі. Тагачаснаму дырэктару музея, Ташыяне Шэляговіч, ідэя спадабалася: праз паўгода планавалася святкаваць дзень нараджэння Максіма Багдановіча, прапанавалі разабраць і яго гараскоп. Запрасілі тых, хто нарадзіўся пад яго знакам Задзяка, — Стральцоў. А пасля сама дырэктар была ініцыятарам правесці на працягу года ўсе 12 вечарын. Абіралі якога-небудзь выбітнага пісьменніка і падрабязна разбіралі яго касмаграму... Пасля ў часопісе «Малодосць» надрукавалі тыя артыкулы. Рэдакцыя замовіла і дадатковыя. Атрымалася 22 гараскопы, якія потым і леглі ў аснову адпаведнай кнігі...

Гутарыца Таша ШПАКОЎСКАЯ

зваротная сувязь

Палескія рабінзоны

Унядзелю і чацвер увазе слухачоў канала «Культура» Беларускага радыё — праект Навума Гальпяровіча «Развагі пра літаратуру». У рамках блока ранішніх праграм «У рытме дня» выходзяць перадачы «Адным штрыхом» з вершамі і мініяцюрамі беларускіх аўтараў, а таксама «Ранішні серыял» са старонкамі твора Людмілы Рублеўскай «Золата забытых магіл».

Праграма «Літаратурная анталогія» прапануе апавесць Васіля Быкава «Пайсі і не вярнуцца». У «Радыёбібліятэцы» — раман Эрыха Марыі Рэмарка «Трымфальная арка». У праекце «Літаратурныя гісторыі» ў вячэрнім эфіры выхадных слухачоў чакаюць апавяданні.

Для аматараў паэзіі ў суботу і нядзелю прагучаць вершы Уладзіміра Марука. Змест перадачы «Радыётэатр плюс» складуць спектаклі «Палескія рабінзоны» паводле Янкі Маўра і «Суд» паводле Уладзіслава Галубка (да 140-годдзя з дня нараджэння беларускага тэатральнага дзеяча).

Юным прыхільнікам мастацкага вяшчання канал «Культура» прапануе ў выхадныя «Дзіцячы радыётэатр» з пастаноўкамі з фондаў. Штовечар у 21.00 — «Вячэрняя казка» для маленькіх.

Публіцыстычны суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі і навінкамі беларускіх выдавецтваў, а таксама са зместам свежага нумара шотыднёвіка «ЛіМ».

Радыёверсія тэлеперадачы Навума Гальпяровіча «Суразмоўцы» гучыць на канале ў нядзелю і сераду.

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

16 мая — у публічную бібліятэку № 19 на выстаўку праваславаўнай кнігі і імпрэзу Алены Піменавай (14.00).

17 мая — у школу № 170 на пасяджэнне літаратурнай гасцёўні «Літарынка» (14.00).

18 мая — у публічную бібліятэку № 21 на творчую сустрэчу з Хізіры Асадулаевым (14.30).

18 мая — у дзіцячую бібліятэку № 15 на анлайн-сустрэчу з дзіцячай бібліятэкай г. Шчолкава (Расія) (12.30).

19 мая — на творчую сустрэчу Тамары Бунты з вучнямі СШ № 10 (12.30).

20 мая — у кінатэатр «Кастрычнік» на паказ фільма «Анастасія Слуцкая» ў межах фестывалю праваславаўных песнаспеваў (15.00).

15 мая — 140 гадоў з дня нараджэння Уладзіслава Галубка (сапр. Голуб) (1882—1937), драматурга, рэжысёра, мастака, народнага артыста БССР.

15 мая — 115 гадоў з дня нараджэння Генрыхы Панкраца (1907—1981), мовазнаўца.

15 мая — 110 гадоў з дня нараджэння Анатоля Іверса (сапр. Іван Міско; 1912—1999), паэта.

15 мая — 100 гадоў з дня нараджэння Пятра Васілеўскага (1922—2002), празаіка, драматурга, сцэнарыста, кінарэжысёра.

15 мая — 80-гадовы юбілей святкуе Святлана Марчанка, крытык, паэтэса.

16 мая — 100 гадоў з дня нараджэння Канстанціна Гусева (1922—1990), тэатральнага дзеяча, заслужанага дзеяча культуры БССР.

16 мая — 70 гадоў спаўняецца Васілю Жужму, пісьменніку.

16 мая — 65 гадоў з дня нараджэння Мікалая Багдзьяжа (1957—2022), гісторыка, журналіста,

пісьменніка, члена Саюза пісьменнікаў Беларусі.

17 мая — 125 гадоў з дня нараджэння Зіновія Гарбаўца (1897—1979), беларускага і расійскага графіка, майстра экслібрыса і ксілаграфіі.

17 мая — 65-годдзе адзначае Леаніда Падвойскага, член Саюза пісьменнікаў Беларусі.

18 мая — 95 гадоў з дня нараджэння Леаніда Шакіні (1927—1996), графіка.

19 мая — 85 гадоў з дня нараджэння Самсона Палякова (1937—2012), кінасцэнарыста, журналіста.

20 мая — 120 гадоў з дня нараджэння Язэпа Пушчы (сапр. Іосіф Пляшчынскі; 1902—1964), паэта, крытыка, перакладчыка.

20 мая — 80 гадоў з дня нараджэння Міхаіла Галкоўскага (1942—2010), опернага спевака, заслужанага артыста БССР.

21 мая — 100 гадоў з дня нараджэння Івана Гурбана (1922—1999), дзіцячага пісьменніка.

Календар падрыхтаваны БДАМЛМ

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, гарадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная калегія:
Ташыяна Арлова
Алесь Бадак
Дзяснін Барсук
Віктар Гардзеі
Уладзімір Гіламедаў
Вольга Далзімава
Жана Запарытка
Анатоль Казлоў
Анатоль Крайдзіч
Віктар Кураш
Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфарыў
Мікалай Чарніцэў
Іван Чарота
Іван Шэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмельніцкага, 10-а
E-mail: info@vziazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.vziazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
намеснік галоўнага рэдактара — 319-79-85, 224-66-74
адказны сакратар — 377-99-73
аддзел крытыкі і бібліяграфіі — 317-20-98
аддзел прозы і паэзіі — 317-20-98

аддзел мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.

Падпісны індекс:
63856 — індыўдуальны;
63815 — індыўдуальны льготны для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусі.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"». Дырэктар — галоўны рэдактар Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісаны ў друк 12.05.2022 у 11.00
Ум. друк. арж. 3,72
Наклад — 678

Друкіра Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку»»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэксы 220013
Заказ — 1094
D 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
M 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рупакісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэцэнзуюцца.
Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтараў публікацый.
Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусі.

ISSN 0024-4686

